

Američki pokret za građanska prava iz perspektive jugoslavenskih novina

Funtek, Tomislav

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:677645>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

Diplomski rad

Američki pokret za građanska prava iz perspektive jugoslavenskih novina

Mentor: dr. sc. Hrvoje Klasić

Student: Tomislav Funtek

Ak. godina: 2020./2021.

Sadržaj

1. Uvod	3
1.1. O novinama	4
2. Pokret za građanska prava (1954. – 1963.)	7
2.1. Desegregacija školstva	7
2.2. Bojkot autobusa u Montgomeryju	10
2.3. Pasivni otpor i demonstracije	12
2.4. Marš na Washington za poslove i slobodu	15
3. Pokret za građanska prava (1963. -1969)	18
3.1. Martin Luther King	18
3.2. Demonstracije u Selmi	20
3.3. Visoka politika, Lyndon B. Johnson i Robert F. Kennedy	23
3.4. King na Sjeveru, internacionalizacija pokreta	26
3.5. Atentat na Kinga i rasni nemiri	28
3.6. Rasna diskriminacija u američkoj vojsci	31
4. Crna Sila na razmeđu 60-ih i 70-ih	34
4.1. Afroamerički radikalizam	34
4.2. Stokely Carmichael	35
4.3. Crna Pantera	37
5. Afroamerička borba za građanska prava (1970 – 1979.)	41
5.1. Richard Nixon	41

5.2 Rasni nemiri u Augusti, Jacksonu i Kentu	42
5.3. Ralph D. Abernathy i Jesse Jackson, nasljednici pokreta	44
5.4. Afroamerička politička stranka	47
5.5. Rasni nemiri u Newarku, segregacija u Bostonu i Detroitu	48
5.6. Rasni nemiri u Los Angelesu, Jimmy Carter	51
6. Pokret za građanska prava u sportu i kulturi	54
6.1. Sport	54
6.2. Kultura	56
7. Afroamerička borba za građanska prava (1980. – 1989.)	60
7.1. Senat i Kongres, obljetnica marša na Washington	60
7.2. Predsjedničke kampanje Jesse Jacksona	62
7.3. David Dinkins i Douglas Wilder	65
8. Zaključak	67
9. Sažetak	71
10. Summary	72
11. Bibliografija i izvori	73

1. Uvod

Položaj Afroamerikanaca u društvu, u 20. stoljeću obilježio je život njihovih predaka koji su dugi niz stoljeća služili europskim imperijalistima i kapitalistima kao robovi. Iako je ropstvo ukinuto 1865. godine s krajem američkog građanskog rata, borba za ljudska prava za Afroamerikance nije završila uvrštavanjem 13. amandmana u američki ustav. Bjelačko društvo nastavilo je provoditi represiju i diskriminaciju afroameričkog društva na području politike, ekonomije i kulture. Afroamerikanac i dalje nije bio u ravnopravnom odnosu s osobama koja su bile bijele boje kože. Rasna segregacija se vršila u svim područjima života. Zakoni Jima Crowa na Jugu su propisivali institucionalnu, sustavnu i sistematiziranu diskriminaciju Afroamerikanaca čime se nastojala spriječiti njihova daljnja borba za ljudska i građanska prava.

Međutim Afroamerikanac je nastavio borbu za svoja prava. Pokret za građanska prava se počeo rađati s djelovanjem intelektualne afroameričke elite krajem 19. i početkom 20. stoljeća.¹ Među njima, najpoznatiji su bili Booker T. Washington i W.E.B. Du Bois. Washington je bio Afroamerikanac koji se rodio u saveznoj državi Virginiji 1856. godine. Poznat je zbog svojeg doprinosa u prosvjetiteljstvu. 1881. godine osnovao je u Alabami, Tuskegee normalan i industrijski institut koji je trebao služiti kao odgojno-obrazovna institucija za afroameričko društvo. Washington je zastupao ideju fokusiranja na stjecanje ekonomske neovisnosti generalne afroameričke populacije kroz edukaciju i slične postupke iz koje bi zatim proizašla politička i socijalna integracija. To je istaknuo kada je održao govor u Atlanti 1895 godine, koji je danas poznat kao Kompromis u Atlanti. Umro je 1915. u Tuskegeeu.² Du Bois, isto Afroamerikanac, rođen je 1868. u Massachusettsu. Du Bois je bio političar, povjesničar i književnik. Smatra se jednim od prvaka radikalne crnačke inteligencije i teoretičar panafrikanizma. Od 1897. do 1910. predavao je povijest i ekonomske znanosti u Atlanti te objavljivao rasprave o povijesti američkih Crnaca. Uređivao je časopis *Crisis*, medij u borbi za građanska prava, između 1910. i 1934. godine. Između 1919. i 1927. te 1945. godine organizirao je kongrese panafrikanizma. Kao komunist, 1961. Preselio se u Genu gdje će i umrijeti 2 godine kasnije.³ Du Bois je smatrao, u kontekstu pokreta za građanska prava,

¹ Dierenfield, Bruce J. The Civil Rights Movement. New York: Routledge, 2008., str. 15-16.

² <https://www.britannica.com/biography/Booker-T-Washington>

³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=16424>

da se za afroamerička prava može izboriti tek uski krug ljudi, pripadnici afroameričke elite.⁴ Borba afroameričkih intelektualaca motivirala je pripadnike različitih slojeva njihovog društva da se počnu ili nastave zalagati za prava Afroamerikanaca. Iz takvih okolnosti proizlazi pokret za građanska prava. Historiografija kao vremenski period koji obuhvaća pokret navodi godine između 1954. i 1968. Zbog toga će i ovaj rad početi od događaja koji je obilježio 1954. godinu., ali završiti s važnim događajima u 80-ima budući da afroamerička borba za građanska prava ne završava 1968.

Rad će nastojati prikazati pokret za građanska prava kroz jugoslavenske novine. Vidjet će se o kojim događajima, koji obilježavaju afroameričku borbu novine pišu, koje važne pojedince predstavljaju čitateljima, kakvo značenje im se pridaje i prikazuju li se u dobrom ili lošem svjetlu. Osim toga, saznat će se prate li novine kako se pokret i borba Afroamerikanaca razvija, govori li se i kako o promjenama koje se dešavaju unutar pokreta. Vidjet ćemo prikazuju li se samo događaji koji su važni u političkom kontekstu ili se novine bave i događajima koji su u ekonomskom, društvenom, kulturnom te sportskom pogledu važni za afroameričku borbu u stjecanju građanskih prava.

1.1. O novinama

Izvori koji su upotrijebljeni u ovom radu nalaze se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici te u Hrvatskom Državnom Arhivu, u fondu HR–HDA-2013-Vjesnikova novinska dokumentacija. Fond sadrži različite novine koje su izlazile u spomenutom vremenskom periodu i pišu o događajima koji su obilježili afroameričku borbu za građanska prava. Novine koje se iznose u ovom radu su: *Vjesnik*, *Borba*, *Večernji List*, *Slobodna Dalmacija*, *Mladost*, *Studio* i *Oslobođenje*.

Vjesnik, hrvatski informativni dnevni list, su najzastupljenije novine u radu. Osnovan je odlukom CK KP Hrvatske 1940. kao ilegalni tjednik pod nazivom *Politički vjesnik*, a od 1941. do 2012., kada se gasi, izlazi pod nazivom *Vjesnik*. Novine postižu svoj vrhunac 1968. godine kada postiže rekordan broj od 106 000 tiskanih primjeraka. *Vjesnik* je 2008. pripojen tvrtki Narodne novine d.d., te 2012. potpuno nestaje s novinarske scene. Glavni urednici novina u periodu kojim se bavi rad bili su: B. Novak (1955–63), Milan Beslač (1963–66),

⁴ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 23.

J. Vrhovec (1968–70), M. Baletić (1970–71), Drago Augustin (1972–75), Pero Pletikosa (1975–83), D. Šošić (1983–86), Stevo Maoduš (1987–90).⁵

Druge važne novine koje objavljuju članke o pokretu bile su također hrvatski informativni dnevni list, *Večernji list*. Novine su nastale udruživanjem *Narodnog lista* i popodnevnog dnevnika *Večernjeg vjesnika*, te prvi broj, u sastavu kuće Vjesnik, izlazi prvog kolovoza 1959. godine. List je dosegao vrhunac u drugoj polovici 1980-ih, kada se tiskao u 19 izdanja. U 1987. godini zahvaljujući nakladi od 370 000 primjeraka postaje najnakladniji dnevnik u Jugoslaviji. List izlazi samostalno od 1989. godine, a početkom 1990-ih dolazi u vlasništvo državnih fondova. Glavni urednici perioda relevantnog za rad bili su: Mirko Bilić (1962–63), Vera Vrcić (1963–68), D. Šošić (1968–72), M. Bekić (1972–75), Drago Šubić (1975–83), S. Andrašić (1983–91).⁶

Sljedeće novine koje se koriste u radu bile su jugoslavenski dnevnik, *Borba*. List je 19. veljače 1922. pokrenula skupina komunista kao „nezavisan politički i društveni list“. List je zabranjen uspostavom Šestosiječanjske diktature 1929., te izlazi ponovno, na partizanskom teritoriju, od listopada 1941. Od 19. prosinca 1944. izlazi dnevno u Beogradu kao glasilo KP Jugoslavije, a 1954. postaje glasilo Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije. Od 22. ožujka 1948. do 1987. izlazi u Zagrebu, u latiničnom izdanju. Krajem 1980-ih *Borba* izlazi kao nezavisni list, te ga 1994. preuzima srpska vlast koja će ga zabraniti 1998. kada nosi ime *Naša borba*.⁷

Još jedne važne novine, čiji članci završavaju u radu, su *Slobodna Dalmacija*. Radi se o hrvatskim dnevnim novinama koje izlaze od 17. lipnja 1943. godine kao povremene partizanske novine, da bi od prvog studenog 1944. izlazile u Splitu kao dnevnik. List je privatiziran od 1993., a od 2006. je u sastavu medijskog koncerna EPH. Neki od važnijih urednika za novine bili su: Sibe Kvesić, Hrvoje Baričić i Joško Kulušić.⁸

Mladost su novine iz kojih se koristi važan članak za ovaj rad. Radi se o jugoslavenskim novine koje su izlazile između 1956. i 1990 godine. Nakladništvo se nalazilo

⁵ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64985>

⁶ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64051>

⁷ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8734>

⁸ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56660>

u Beogradu, a prvi glavni urednik novina bio je Aleksandar Petković. Novine su izlazile dva puta tjedno.⁹

U radu je korišten i članak iz *Studia*, tjednika za televiziju, radio, film, glazbu i kazalište. Izlazi od 31. travnja 1964., te je sastavi dio kuće Vjesnik. Bio je prvi list koji je sustavno pratio domaću i stranu estradu te donosio autorske priloge o estradno-medijskim fenomenima. 1972. dolazi do vrhunca kada ima najveću nakladu, 313 965 primjeraka. Od 1991. tjednik je privatiziran, a prestaje izlaziti 11. svibnja 1992.¹⁰

Posljednje novine, čiji članak koristi ovaj rad, su novine za Bosnu i Hercegovinu, *Oslobođenje*. Stvorene u partizanskom duhu, prvi broj novina štampan je 30. kolovoza 1943. U dnevnom izdanju, novine su nastojale svjedočiti o zbivanjima u zemlji. *Oslobođenje* je proglašeno listom godine u svijetu 1992. godine, te nastavlja i danas izlaziti, primarno u Bosni i Hercegovini.¹¹

Uvid u samu tematiku, pokret za građanska prava, omogućila je knjiga Brucea J. Dierenfielda, *The Civil Rights Movement*. Knjiga iznosi važne događaje u organiziranom kronološkom redoslijedu što omogućuje jasan pregled perioda. Osim toga, za rad su bila važna online predavanja profesora Hollowaya, sa Yalea koji iznosi važne informacije i razmišljanja o temi.

⁹ <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&action=search¤tPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=&selectedId=1091000915>

¹⁰ <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/s/studio-2/>

¹¹ <https://www.oslobodenje.ba/web-info/oslobodenje-novine-za-bih>

2. Pokret za građanska prava (1954. – 1963.)

2.1. Desegregacija školstva

Godine koje su bile zaslužne za karakteristike koje je pokret poprimio bile su 50-e i početak 60-ih. Danas historiografija kao početak pokreta građanskih prava navodi 1954. godinu. Iz toga razloga će se početi govoriti o pokretu navodeći ključne događaje iz 1954. godine. Upoznavanje s događajima u 50-ima i početkom 60-ih godina omogućit će bolje shvaćanje najznačajnijeg perioda za razvoj pokreta, njegova obilježja, položaj Afroamerikanaca u američkom društvu i kako pokret doseže svoju veličinu. Neki od ovih događaja bit će sastavni ili popratni dio pojedinih članaka koji će se objavljivati u kasnijim godinama, zbog čega je njihova interpretacija od ključne važnosti.

Događaj koji obilježava početak Pokreta za građanska prava je odluka Vrhovnog Suda u slučaju „Brown protiv Odbor za obrazovanje“ koja je donesena 17. svibnja 1954. Parnicu je pokrenulo, uz pomoć organizacije NAACP, pet obitelji iz različitih lokaliteta. NAACP ili Nacionalna asocijacija za napredak obojenih ljudi osnovana je 1909. godine, godinu nakon rasnih nemira u gradu Springfieldu. Nacionalni ured NAACP-a smješten je u New York 1910. godine. Organizacija je povezala liberalne bijelce s Afroameričkom elitom koja se borili za integraciju afroameričkog društva. Jedan od suosnivača organizacije bio je i W.E.B. Du Bois.¹² NAACP je tražila savršenu priliku u kojoj bi mogla odvesti problem rasne segregacije obrazovnih ustanova pred vrhovni sud. Ta prilika je bio spomenuti slučaj „Brown protiv Odbor za obrazovanje“ u kojem je najpoznatiji tužitelj bio Oliver Brown, otac kćeri čiji je zahtjev za upis u bjelačku osnovnu školu bio odbijen na temelju njezine boje kože. Vrhovni sudac Earl Warren u parnici iznosi sud: „Obrazovne ustanove koje se temelje na separatizmu su inherentno nejednake.“¹³ Warren se pozivao na 14. amandman Ustava koji nalaže jednaku zaštitu svim građanima od strane zakona. Amandman je u Ustavu još od kraja Američkog građanskog rata, kada je provedena zakonska zabrana ropstva od strane predsjednika Abrahama Lincolna. Možemo se prisjetiti parnice iz 1896., „Plessey protiv Ferguson“ u kojoj se donosi odluka da je separacija povoljno rješenje za društvo, u nastojanju da se postigne

¹² <https://www.naacp.org/nations-premier-civil-rights-organization/>

¹³ Dierenfield, Bruce J. The Civil Rights Movement. New York: Routledge, 2008., str. 23.

jednakost između različitih društvenih skupina.

Vjesnik 20. svibnja 1954. objavljuje članak koji se bavi presudom Vrhovnog suda u korist afroameričkog društva. Piše se o odluci suda: „Odluka Vrhovnog suda USA, da je segregacija Crnaca u školama protuustavna, pozdravljena je ovdje kao jedan od krupnih koraka ka izjednačavanju prava svih stanovnika USA.“¹⁴ Članak stavlja odluku u odnos s presudom Vrhovnog suda iz 1896. godine čime se ističe napredak američkog društva, te piše o reakciji američke desnice na Jugu: „[...]obeskrijepljeno je mišljenje istog foruma iz 1896. godine, kad je bila proglašena doktrina 'odvojeni, ali jednaki' [...] Prvo reagiranje krajno desnih elemenata na Jugu bilo je, da će oni radije odustati od sistema državnih osnovnih škola, nego li pristati da ih bijela djeca pohađaju zajedno sa crnom.“¹⁵ Članak jasno prikazuje nezadovoljstvo i otpor konzervativnog dijela bjelačkog društva na Jugu prema presudi Vrhovnog suda. Osim toga novine ističu metode kojima se konzervativci nastoje boriti protiv ovakve odluke, a to je privatizacija školstva.

Iako je odluka donesena na federativnoj razini, različite savezne države su zajedno sa stanovništvom nastojale na razini lokalne i savezne vlasti spriječiti provođenje zakona donesenog 1954. godine. O tome nam govori i *Vjesnikov* članak *Rasistička akcija sudaca 17 država USA*, koji je objavljen 21. svibnja 1954. godine: „Guverner te države, Talmadge, je tim povodom izjavio, da će se Georgija suprotstaviti toj odluci, ma bila o tome i jedina među saveznim državama[...]Na sastanku sudaca će se razmotriti i pravna pitanja i moguće zakonite akcije da bi se očuvale segregacije u državnim školama[...]“¹⁶ Dakle, iznosi se radikalno rasističko mišljenje guvernera savezne države Georgije vezano uz odluku Vrhovnog suda o desegregaciji školstva. Ističe se traženje legalnih metoda održavanja trenutnog društvenog stanja u školama na Jugu kako bi se očuvao društveni poredak koji bi nastavio diskriminirati pripadnike afroameričkog društva.

Jedan od najpoznatijih slučajeva otpora zakonskoj desegregaciji školstva bio je u mjestu Little Rock, Arkansas, 1957. za vrijeme predsjedništva Dwighta Eisenhowera. Bjelački dio grada je nastojao spriječiti ulazak devetero afroameričke djece u srednju školu. Otpor integraciji Afroamerikanaca u školski sustav zastupala je i najvažnija politička osoba savezne

¹⁴ „Vrhovni sud USA protiv rasne diskriminacije“ u *Vjesnik*, 20.5.1954.

¹⁵ *ibid.*

¹⁶ „Rasistička akcija sudaca 17 država USA“ u *Vjesnik*, 21.5.1954.

države, guverner Orval Faubus. O otporu bijelaca govori *Večernji vjesnik* koji 6. rujna 1957. iznosi: „Predsjednik Eisenhower naredio je sinoć guverneru Arkanzasa Orwallu Fowbusu da svim raspoloživim sredstvima osigura poštovanje američkog ustava. Guverner Arkanzasa naredio je, naime, da se u mjestu Little Rocku postavi policijski kordon oko gimnazije, kako bi se crnačkoj djeci spriječio ulaz u školu.“¹⁷ Članak jasno prikazuje nesuradnju saveznih država s najvišim organima zemlje koji nastoje provesti zakonsku desegregaciju školstva i kako savezne države upotrebljavaju lokalnu policiju u pružanju otpora. *Večernji vjesnik* 21. rujna 1957. nastavlja dalje izvještavati o događaju, o popuštanju guvernera koji prihvaća zakon, ali se ne slaže s njime: „Noćas je konačno povučen odred vojske[...]guvernera američke države Arkansas[...]U svom govoru Faubas je rekao, da će se sada prikloniti naređenju sudskih vlasti, ali da će na ovu odluku odmah uložiti novu žalbu.“¹⁸ Nemiri završavaju intervencijom vojske koju šalje predsjednik Eisenhower nakon dogovora s Faubusom, kako bi nakon silnih sukoba prisilio bjelačku vlast i stanovništvo Arkanzasa na prihvaćanje integracije afroameričke djece u bjelački školski sustav.¹⁹ O vojnoj intervenciji izvještava *Vjesnik* 23. rujna 1957 u članku s naslovom „Nacionalna garda pred školom“: „Negdje su se policajci stavili u zaštitu napadnutih, a negdje su opet pritvorili starije crnačke učenike zato što su navodno svojim držanjem izazvali uzbuđenu bijelu masu[...]predsjednik Eisenhower na posebnom sastanku pokušavao da promjeni guvernerovu odluku. Nacionalna garda po njegovom naređenju tri sedmice je logorovala pred gimnazijom i tek je jučer povučena.“²⁰ Članak jasno očituje polarizaciju društva u kojem se konzervativne osobe sukobljavaju s progresivnijim, liberalnijim osobama koje nastoje omogućiti Afroamerikancima bolji položaj u društvu. Iako su afroamerička djeca stekla pristup školi, protivnici integracije su nastavili onemogućavati Afroamerikancima jednak položaj u društvu. Jedna od metoda bila je, već spomenuta, privatizacija školstva čime se nastojao isključiti federativni utjecaj na ustroj školstva na Jugu.

Eisenhower je samo jedan od mnogih predsjednika SAD –a u ovom periodu, koji je u jednu ruku nastojao omogućiti bolji položaj Afroamerikancima na jugu, a u drugu očuvati podršku konzervativnih glasača koji nisu željeli ravnopravnost s Afroamerikancima. Ovo je

¹⁷ „Eisenhower na jednoj, policija na drugoj strani“ u *Večernji vjesnik*, 6.9.1957.

¹⁸ *ibid.*

¹⁹ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 37.

²⁰ „Faubus povukao trupe ispred škole u Little Rocku“ u *Večernji Vjesnik*, 21.9.1957.

jedan od glavnih razloga koji sprječava pojedine predsjednike da transparentno i učinkovito provode antirasne zakone kojima bi se izjednačio položaj Afroamerikanaca s bijelcima u društvu. Još jedan problem koji je pratio SAD u provođenju antirasističkih zakona je već spomenuta politička moć saveznih država, koje su imale dovoljno autonomije da mogu pružiti otpor i ne slijede odluke i zakone donesene na federalnoj razini države. Jedna od važnih motivacija u desegregaciji školstva za Eisenhowera bila je zaštita od političkih kritika i osuda od strane drugih zemalja.

Odluka Vrhovnog suda u 1954. godini nije bila samo značajna za Afroamerikance u integraciji bjelačkih škola. Doneseni zakon dao je zeleno svjetlo afroameričkim pobornicima u borbi protiv „Jim Crowa“, rasnih zakona na Jugu. Jim Crow zakoni se javljaju u 19. stoljeću nakon Rekonstrukcije i povlačenja federativnih trupa s Juga. Zakonima se nastojalo odvojiti bijelu i crnu rasu u svim sferama javnoga života. Afroamerikancima se onemogućavao pristup bjelačkim školama, zabranjena im je ženidba s osobama bijele boje kože, svjedočenje na sudovima, posjedovanje vatrenog oružja i zemlje, provodila se segregacija u bolnicama, zatvorima, kazalištima i u još mnogim sličnim ustanovama.²¹ Borba za desegregaciju školstva bio je tek početak afroameričke borbe za građanska prava.

2.2. Bojkot autobusa u Montgomeryju

Zajedno s integracijom školstva, najznačajnija borba za jednakost u početku pokreta bila je na području javnog prijevoza gdje su također bili prisutni segregacijski zakoni. Segregacija autobusnog javnog prijevoza provodila se tako da je prednji dio autobusa bio rezerviran i namijenjen za privilegirani bjelački dio stanovništva, a stražnji dio, za obespravljene, Afroamerikance. Borbu protiv rasnih zakona u javnom prijevozu povela je, 1. prosinca 1955. godine Rosa Parks u Montgomeryju, Alabami. Iako Parks nije bila prva osoba koja je odbila prepustiti svoje mjesto u autobusu pripadniku bjelačkog društva, lokalni afroamerički pobornici za građanska prava smatrali su da je sada najbolji trenutak i Rosa Parks, karakterno idealna osoba iza koje će pokret stati i boriti se protiv separacijskih zakona u autobusnim javnim prijevozima.²² Iako Martin Luther King nije sudjelovao u organizaciji bojkota, ovo će biti važan događaj za Kinga jer će mu omogućiti da se probije na političku scenu i stekne

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

²² Dierenfield, Bruce J. The Civil Rights Movement. New York: Routledge, 2008., str. 44.

određeni kredibilitet kao jedan od važnijih predvodnika pokreta za građanska prava.²³ Jedan od faktora koji je zaslužan za ovo bio je oklijevanje drugih organizacija. Nacionalna asocijacija za napredak obojenih osoba, nije željela biti uključena u organizaciju bojkota, što je dovelo do formiranja lokalne organizacije Montgomery asocijacija napretka, čiji su čelnici odlučili da će glava bojkota biti Martin Luther King. Uspješnost 12-mjesečnog bojkota, u nastojanju da se integrira autobusni javni prijevoz, dodatno će motivirati afroameričko društvo, budući da se dokazalo da je samoorganizacija afroameričkog društva moguća, da postoji moć i jedinstvo ljudi, iz čega je proizašao zaključak da toleriranje trenutnog položaja u društvu nije ispravno, ni nužno.²⁴ Pokret je pronašao svoje mjesto u vremenu i predvoditelja u Kingu.

O uspješnosti bojkota u Montgomeryju izvještava *Vjesnik* 22. prosinca 1956. godine: „Odluke američkog Vrhovnog suda o ukidanju rasne segregacije na svim autobusima stupila je danas na snagu u Montgomeryu u državi Alabami. Na taj način su stavljeni izvan zakona svi lokalni propisi o rasnoj segregaciji, koji su dosad važili u državi Alabami. [...]crnačko stanovništvo Montgomerya odlučilo je da od danas prestane sa bojkotom gradskih autobusa, koji traje već godinu dana.“²⁵ Novine pišu kako se afroameričko društvo u periodu od godinu dana borilo za integraciju Afroamerikanca na području javnog prijevoza, te kako uspješnost bojkota vodi do pozitivnih promjena tek na lokalnoj razini. Kako je teško zakonski provoditi integraciju navodi *Vjesnikov* članak iz 30. prosinca 1956. godine s naslovom *Napadi na crne i poslije stupanja na snagu odluke vrhovnog suda o zabrani segregacije*: „[...]jedna Crnkinja ranjena iz vatrenog oružja za vrijeme vožnje autobusom[...]Ovo je drugi slučaj napada na Crnce u vozilima gradskog saobraćajnog poduzeća, otkako je prije tjedana dana u državi Alabama stupila na snagu odluka američkog Vrhovnog suda o ukidanju rasne segregacije.“²⁶ Članak prikazuje daljnji otpor lokalnog stanovništva koje odbija prihvatiti odluku Vrhovnog suda o desegregaciji, ne samo u školstvu, već i u javnom prijevozu.

Uspjeh bojkota motivirati će Kinga da osnuje Konferenciju južnjačkog kršćanskog vodstva. Konferencijom je King nastojao uključiti Crkvu u borbu protiv rasne diskriminacije.

²³ ibid., str. 51.

²⁴ ibid., str. 46.

²⁵ „Odluka o ukidanju rasne segregacije stupila na snagu i u državi Alabami“ u *Vjesnik*, 22.12.1956.

²⁶ „Napadi na crne i poslije stupanja na snagu odluke vrhovnog suda o zabrani segregacije“ u *Vjesnik*, 30.12.1956.

Zbog toga slijedi organizirano hodočašće u Washingtonu koje je King organizirao 1957., u kojem sudjeluje 30 000 ljudi. Cilj hodočašća je bio je staviti pritisak na federalnu vladu kako bi se uklonile prepreke koje se nameću Afroamerikancima u nastojanju da sudjeluju u političkom životu i steknu opće pravo glasa.²⁷ Ovakav politički aktivizam rezultirao je prvim Zakonom građanskih prava, 1957. godine. Uspostavlja se Divizija za građanska prava u Američkom ministarstvu pravosuđa i komisija za građanska prava na federalnoj razini.²⁸ Tri godine kasnije, na ovo će se nadovezati zakon kojim se autorizira federalne suce da postavljaju određene osobe na niže položaje sudstva koji će funkcionalno pomagati Afroamerikancima u registraciji za glasanje na izborima i kažnjavati osobe koji vrše opstrukciju kod desegregacije školskog sustava.²⁹ Time su afroameričkom društvu omogućena politička tijela na federalnoj razini koja su trebala zastupati njihova građanska prava i provoditi daljnje mjere integracije u američko društvo.

2.3. Pasivni otpor i demonstracije

Jedna od najznačajnijih ideja za ovakav napredak u položaju u društvu za Afroamerikance bila je ideja „pasivnog otpora“ kojom su Afroamerikanci miroljubivo zastupali svoja građanska prava, onemogućavajući antagonizaciju pokreta i reakciju organizacija zaduženih za održavanje javnog reda i mira. Predvodnik metode otpora u pokretu za građanska prava bio je Martin Luther King, metodu je preuzeo od najpoznatijeg indijskog aktivista Mahatme Gandhija koji je predvodio ovakvom vrstom otpora svoju zemlju u oslobođanje od britanske vlasti. Prvi, značajni protesti, ovakvog tipa, dogodili su se u mjestima Greensboro i Nashville 1960. godine. U Greensborou, Sjevernoj Karolini, četvero afroameričkih studenata odlučilo je ući u dio uslužne trgovine, Woolworth, koji je bio namijenjen za sjedenje, ali isključivo za bjelački dio stanovništva. Ovom akcijom su studenti htjeli prikazati javnosti ponižavajuću segregacijsku politiku trgovinskog lanca. Metoda pasivnog otpora i „sit ins“ se putem televizije proširila po cijeloj Sjevernoj Karolini, što je uzrokovalo slične demonstracije u podružnicama, trgovinskog lanca u različitim mjestima u saveznoj državi.³⁰

²⁷ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 52.

²⁸ *ibid.*, str. 53.

²⁹ *ibid.*, str. 53.

³⁰ *ibid.*, str. 54.

Studentski pokret u Nashvilleu opisuje se kao najveći, najbolje organizirani prosvjed nenasilnog karaktera u 1960. godini. Pokret je prikazao organizatorima, ali i javnosti učinkovitost pasivnog otpora, iako je pokretu trebalo četiri godine za značajan napredak u desegregaciji javnih ustanova. Osim toga, pokret je pronašao rješenje za masovna uhićenja koja ja vršila policija u krilatici: „da zatvor, ne jamčevina.“³¹ Ono što je omogućilo radikalizaciju pokreta bila je jasna želja afroameričkih studenata da sudjeluju u pokretu, kako bi ostvarili svoja temeljna građanska prava.

Pokraj Martina Luthera Kinga, bio je važan i James Farmer, te organizacija koju je osnovao, Kongres za rasnu jednakost. James Farmer je bio pionir „sit in“ metode prosvjedovanja kojom se zauzima određeni prostor kako bi se potaknule političke, ekonomske ili društvene promjene.³² Farmer je 4. svibnja 1961. godine organizirao Vožnju slobode koja će trajati 7 mjeseci. Cilj Vožnje slobode bio poslati međurasnu grupu ljudi na put kroz Jug kako bi se testiralo jesu ili međudržavne uslužne ustanove desegregirane prema odlukama Vrhovnog suda. Osobe koje su bile uhićene zbog nepoštivanja segregacijskih zakona su često bile zatvorene, što je pokretu poslužilo u razvijanju metode pasivnog protestiranja. Krilatica „da zatvor, ne jamčevina“ predstavljala je nastojanje da se opterete lokalni zatvori.³³ John F. Kennedy, tadašnji predsjednik, odlučio je ignorirati Farmerove demonstracije u nadi da će s vremenom nestati. Međutim putnici su tijekom demonstracija bili žrtve nasilja u različitim lokalitetima, kako od članova Ku – Klux Klana, tako i policije, jedno od tih mjesta bio je i Birmingham koji je zbog sveprisutnog nasilja stekao zloglasan naziv Bombingham.³⁴ Prosvjednici su, unatoč nasilju koje je nad njima vršeno, uz pomoć nacionalne vojske i nekoliko desetaka policijskih vozila uspjeli završiti demonstracije koje su rezultirale natpisima da su čekaonice, wc-i, terminali zračnih luka i slični prostori dostupni svima bez obzira na rasu, boju kože, vjeru ili nacionalnost.³⁵

³¹ ibid., str. 57.

³² ibid., str. 63.

³³ ibid., str. 64.

³⁴ ibid., str. 66.

³⁵ ibid., str. 70.

Projekt Konfrontacija bio je kodni naziv za poznate demonstracije za građanska prava u Birminghamu, 1963. godine.³⁶ Demonstracije u Birminghamu su bile važne zbog nekoliko razloga. Jedan razlog bila je važnost da se borba za provođenje antirasnih zakona nastavi. Dodatnu motivaciju u stvaranju uspješnog prosvjeda u Birminghamu Kingu stvorila je Kennedyjeva izjava da je kongresna opozicija izglasala protiv donošenja novih zakona koji bi poboljšali građanska prava Afroamerikanaca.³⁷ Nužnost daljnje borbe je bila prisutna. O demonstracijama u Birminghamu nas izvještava *Vjesnik* 5. svibnja 1963. u članku koji navodi: „Demonstracije Crnaca[...]pretvorile su se u oštar sukob s policijom koja je jučer protiv demonstratora upotrijebila vatrogasne šmrkove i pustila na njih pse.[...]Cilj sadašnje akcije protiv rasne netrpeljivosti jeste da se ukine zabrana Crncima da ulaze u restorane i druga javna mjesta[...]Događaj u Birminghamu je u centru pažnje širom SAD. Američka štampa, radio i televizija daju mu širok publicitet.“³⁸ Članak ističe kao razlog demonstracija desegregaciju javnih mjesta. No, osim desegregacije javnih mjesta, demonstracijama se nastojao poboljšati generalni ekonomski položaj Afroamerikanaca u gradu. Ono što je bilo važno za napredak pokreta bila su sredstva i metode koje su upotrijebljene prilikom demonstracija: djeca, masovna uhićenja, policijska brutalnost, donacije od strane različitih osoba i medijska pozornost. Neke od njih spomenuo je, vidjeli smo, i *Vjesnikov* članak. To potvrđuje *Večernji list* koji objavljuje članak 11. svibnja 1963. koji navodi imena poznatih filmskih glumaca koji su potpisali telegram u kojem se zahtijeva Kennedyja intervencija i pomoć Afroamerikancima: „[...]telegram su potpisali i ovi filmski glumci: Marlon Brando, Shelley Winters, Frederic March, Joanne Woodward, Anthony Quinn, Robert Ryan, Van Heflin, Harry Belafonte i Sidney Poitier.“³⁹ Prosvjedi i nasilja koja su se dešavala motivirala su Kennedyja da djeluje kako prosvjedi ne bi uzrokovali dodatne negativne reakcije, budući da se radi o periodu u kojem SAD vodi hladni rat s Rusijom, i time motivirali zemlje trećeg svijeta da se pridruže komunističkom taboru.⁴⁰ Kennedyjev stav prema demonstracijama

³⁶ *ibid.*, str. 80.

³⁷ *ibid.*, str. 81.

³⁸ „Uhapšeno više od tisuću crnaca u Birminghamu“ u *Vjesnik*, 5.5.1963.

³⁹ „Protiv rasizma“ u *Večernji list*, 11.5.1963.

⁴⁰ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 88.

navodi prijašnji članak *Vjesnika*: „[...]Kennedy izrazio je simpatije i razumijevanje za pokret Crnaca u Birminghamu.[...] Ministar Kennedy je apelirao na gradsku upravu kao i na crnačke lidere da budu uzdržljiviji i da stupe u pregovore[...]On je dodao da su protesti Crnaca 'razumljivi izraz nezadovoljstva ljudi koji su žrtve gaženja i lišavanja najosnovnijih građanskih prava'.“⁴¹ U članku se iznosi Kennedyjeva afirmacija afroameričkih demonstracija i borbe za građanska prava. Jasno se prikazuje kako Kennedy ne antagonizira gradsku vlast, već ju samo potiče na suradnju s afroameričkim liderima pokreta. King i prosvjednici u konačnici uspijevaju u svojim zahtjevima da se desegregiraju javna područja grada, te omogućće zapošljavanja Afroamerikanaca u gradskim trgovinama.⁴²

Jedan od najvažnijih dokumenata za pokret za građanska prava proizašao je iz demonstracija u Birminghamu, Kingovo *Pismo iz zatvora u Birminghamu*. U pismu King odgovara na optužbe bjelačkog klera koje je izdalo članak u gradskim novinama. Članak predstavlja protest kao nerazumni, nepravodobni i neprofesionalni akt. King se u pismu obraća umjerenim bijelcima i članovima Crkve kako bi opravdao demonstracije nazivajući ih svojom kršćanskom dužnošću. Uz to, upozorava na nacionalizam koji je preostala opcija Afroamerikancima u borbi za građanska prava.⁴³

2.4. Marš na Washington za poslove i slobodu

Najvažniji događaj za pokret za građanska prava dogodio se 28. kolovoza, 1963., a poznat je pod nazivom Marš na Washington za poslove i slobodu. Ono što čini ovaj događaj najznačajnijim jest broj ljudi koji se odazvao na marš. Time se prikazala organiziranost, snaga i jedinstvo afroameričkog društva i važnost pojedinih predvoditelja pokreta, ponajviše Kinga. Marš je kolektivno organiziran od strane različitih radničkih sindikata i religioznih organizacija, te organizacija koje se bore za građanska prava u namjeri da predstave svoje težnje, ostvare isti cilj, da Afroamerikanci steknu puno građansko pravo.⁴⁴

⁴¹ „Uhapšeno više od tisuću crnaca u Birminghamu“ u *Vjesnik*, 5.5.1963.

⁴² *ibid.*, str. 70.

⁴³ *ibid.*, str. 81.

⁴⁴ *ibid.*, str. 89.

Događaj je obilježio najpoznatiji govor u borbi za ljudska prava koji je održao Martin Luther King. Danas ga prepoznamo prema njegovom naslovu, *I Have a Dream*. Govor je danas prva značajka koja se povezuje s maršem koji se održao ispred Lincolnovog memorijala. Iako se nije marširalo samo za socijalnu jednakost, marš je često tako danas prikazan, budući da se događaj prikazuje u izolaciji s pojedinim dijelovima govora. Danas je javnosti najpoznatiji dio govora: „Sanjam da će moje četvero djece jednoga dana živjeti u društvu u kojem se nitko prema njima neće ponašati ovako ili onako zbog boje njihove kože, nego da će ih se tretirati onako kako to oni svojim karakterom zasluže.“⁴⁵ Međutim, osim socijalne jednakosti, zahtijevala su se bolja radnička prava, da država bolje regulira rasnu diskriminaciju u zapošljavanju. King je u svom govoru izjavio: „U određenom smislu riječi, mi smo došli u glavni grad naše države da unovčimo jedan ček. Kada su arhitekta naše Republike potpisali Ustav i Objavu o nezavisnosti oni su zapravo potpisali priznanicu koju mi trebamo unovčiti, a to je ravnopravnost svih Amerikanaca[...]Danas je jasno da Amerika nije odgovorila na ono što stoji u ovoj priznanici, bar što se tiče crnaca. Umjesto da ispuni sveto obećanje, Amerika je crncima dala ček na kojem piše: "bez pokrića".“⁴⁶ O diskriminaciji afroameričkog društva, King spominje odnos policije prema Afroamerikancima: „Nikako ne možemo biti zadovoljni, dok god su crnci žrtve užasne brutalnosti policije.“ Diskriminacija, spominje King, prisutna je i kod dostupnosti i mogućnosti kupovine nekretnina, segregacije gradskih četvrti: „Nikako ne možemo biti zadovoljni, dok god se sloboda kretanja crnaca sastoji u tome da iz jednog malog geta smiju prijeći u veći.“⁴⁷

Narativ oko Marša na Washington stvorio je od Martina Luthera Kinga jednog od najvećih boraca za ljudska prava. Članak *Večernjeg lista* iz 28. kolovoza 1963. ne stavlja u centar događaja Kinga, već iznosi mišljenje britanskog filozofa Bertranda Russella: „Uvjeren sam da će marš na Washington predstavljati prekretnicu u povijesti SAD"[...]Russell je vrlo oštro osudio rasnu diskriminaciju u SAD nazvavši je 'grozotom koja ima historiju od 300godina' [...]marš na Washington mora okončati indiferentnost prema patnjama'[...].“⁴⁸

⁴⁵ ibid., str. 147.

⁴⁶ <https://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihaveadream.htm>

⁴⁷ ibid.

⁴⁸ „Prekretnica u povijesti SAD“ u *Večernji list*, 28.8.1963.

Članak, vidimo, ne spominje Kinga, ali pridaje povijesnu važnost događaju kada ga kroz izjave britanskog filozofa predstavlja kao prekretnicu u povijesti SAD-a. Članak ističe problem koji Marš nastoji riješiti, a to je ravnodušnost prema političkom, ekonomskom i društvenom položaju Afroamerikanaca u državi. Članak ističe veličinu događaja, ali tek kratko objašnjava što ga čini velikim. Nešto više o maršu iznosi *Vjesnikov* članak objavljen 29. kolovoza 1963.: „Veliki marš „Rada i slobode“, najveći koji je ikada organiziran u Washingtonu, počeo je jutros u centru grada dolaskom oko 100.000 crnaca i bijelih građana SAD koji podržavaju crnačke zahtjeve sa punim građanskim pravima.[...]marš postavlja nekoliko bitnih zahtijeva: da sadašnji Kongres bez ikakvih kompromisa i ustupaka donese zakon o građanskim pravima koji će omogućiti svim Amerikancima jednake uvjete za školovanje, rad, stanovanje, biračka prava i jednako postupanje u restoranima, hotelima[...]zahtijevaju da državni tužilac pokrene postupke protiv svih onih koji bi narušili takav zakon. Program za dugoročno obučavanje radnika, zahtjevi za jednako plaćeni rad[...].“⁴⁹ Članak ističe veličinu marša navodeći broj ljudi koji se odazvao i što zahtijevaju. Piše se o različitim zahtjevima za jednakost Afroamerikanaca s bjelačkim društvom koji pokrivaju političke, ekonomske i društvene sfere života. U odnosu na *Večernji list*, članak se mnogo detaljnije bavi problematikom događaja. Dalje se spominje King kao važna osoba u maršu, izjava predsjednika Kennedyja u kojoj se ističe obećanje u omogućavanju boljeg ekonomskog položaja Afroamerikanaca: „[...]istaknuti lideri kao što su Randolph Martin, Luther King i drugi predstavnici[...]istupit će pred manifestantima[...]Kennedy je izjavio da će njegova administracija nastaviti da ulaže napore za ostvarivanje većih mogućnosti za zapošljavanje i za uklanjanje diskriminacije u zapošljavanju[...]poduzet će se i mjere da Kongres usvoji zakonske propise o građanskim pravima.“⁵⁰ Članak iznosi probleme polarizacije u politici koji se osjećaju i u današnje vrijeme kada se Afroamerikanci nastavljaju boriti za bolji položaj u američkom društvu: „[...]organizatori demonstracija će zatražiti i od Demokratske i od Republikanske stranke da ostave po strani svoje nesuglasice i da se ujedine u ustajanju zakonskih mjera o građanskim pravima.“⁵¹

⁴⁹ „Sto tisuću u „Maršu rada i slobode““ u *Vjesnik*, 29.8.1963.

⁵⁰ *ibid.*

⁵¹ *ibid.*

3. Pokret za građanska prava (1963. -1969)

3.1. Martin Luther King

Martin Luther King postaje sve zastupljeniji u *Vjesnikovim* novinama. Sljedeći članak koji govori o Kingu i borbi za građanska prava objavljen je 2. lipnja 1963. s naslovom *M. L. King: Motor ili kočnica?* Članak navodi i vrednuje metode djelovanja Martina Luthera Kinga i njihovu učinkovitost: „Propovijedanjem ljubavi, nenasilja i milosrđa mogu se možda postići kompromisi, ali da bi se dobila bitka – treba se katkad popeti i na barikade[...]protest gotovo svih 19 milijuna crnih građana Sjedinjenih Država, bitka za ravnopravnost[...]dobiva, prvi put u američkoj historiji, razmjere duboke općedruštvene krize[...]koja izmiče ispod kontrole vlasti – i 'umjernih' crnačkih vođa kao što je dr Martin Luther King[...]Borac za ravnopravnost našao se tako, u položaju Goetheova junaka, koji se uplašio duhova što ih je sam izazvao. Dr King je želio desegregaciju i jednakost – ali ne silom.“⁵² Opisuju se Kingove metode pasivnog otpora koje se temelje u ljubavi prema svakome čovjeku. Nenasilne metode koje King zastupa predstavljaju se kao naivni optimizam kojim King može postići suradnju s vlasti, ali novine to ne smatraju dovoljnim. Zaključuje se, nakon iznošenja činjenice da cjelokupno afroameričko društvo sudjeluje u pokretu, da pokret izmiče Kingovoj kontroli zbog njegove umjerenosti koju će zamijeniti radikalniji predvoditelji. Kingu se pridaju zasluge za veličinu pokreta koju je on dosegao, ali i da nije bio spreman za njegovu veličinu jer ne želi postići jednakopravnost sa silom, iako je to sada nužno prema ovome članku. Članak nakon toga objašnjava protiv koga King upotrebljava pasivne metode demonstriranja i kakvi su njezini rezultati: „nisu bili dovoljni na američkom konzervativnom Jugu koji se još od građanskog rata[...]protivi svakoj emancipaciji i ravnopravnosti ljudi žigosanih drugim, 'manje vrijednim' pigmentom. Može li se ta sila savladati milom? Hoće li dr King još dugo ostati 'prvi crnac' SAD?“⁵³ Piše se o dalje prisutnim okorjelim rasističkim tendencijama stanovništva na američkom Jugu predstavljanjem njihova mišljenja o vrijednosti ljudi drukčijih boja kože. Ističe se daljnji skepticizam prema Kingovim metodama, njihova učinkovitost se stavlja ponovno pod pitanje, ovaj put zbog agresivnog rasističkog stava stanovnika Juga s kojim se prema novinama može suočiti isključivo jednakom mjerom.

⁵² „M. L. King: Motor ili Kočnica“ u *Vjesnik*, 2.6.1963.

⁵³ *ibid.*

Članak dalje prezentira čitateljima Kingov status u zemlji u kontekstu uspjeha u Montgomeryju za koji je zaslužna poznata aktivistica Rosa Parks, te kako Afroamerikanci objašnjavaju Kingove metode ostvarivanja građanskih prava: „[...]prvi crnac' SAD? Postao je to zahvaljujući Crnkinji Rozi Parks, koja je 1.12.1955. sjela na 'bijelo' mjesto u gradskom autobusu Montgomeryja[...]King je nastavljao akciju[...]na svoj način – govorima, apelima, bojkotom. 'Ako se uskoro nešto ne učini', govorio je, 'brzo će doći do eksplozije'. Upravo tu eksploziju King pokušao je spriječiti[...]sve je manje crnaca koji mogu shvatiti tu 'strpljivost'. Sve se više njegovih pristaša pita je li on motor ili – kočnica.“⁵⁴ Članak na kraju ističe dilemu koja je navedena u naslovu, omogućuje li King daljnje uspjehe pokreta ili ih sprječava. Tekst jasno zauzima stav da je King kočnica afroameričkog pokreta koji predvodi. Afroameričko društvo, prema iznesenim informacijama u članku nije spremno prihvatiti da se za svoja prava bore dugotrajnim nenasiljem i čekanjem, činjenica koje je u jednu ruku svjestan i sam King.

Vjesnik donosi vijesti i o jednom od najvažnijih postignuća Martina Luthera Kinga, osvajanju Nobelove nagrade za mir, time se potvrdio značaj pokreta i počeo sve više širiti na internacionalnu scenu. *Vjesnik* objavljuje članak 15. listopada 1964. o Kingovom postignuću: „ovogodišnja Nobelova nagrada za mir dodijeljena američkom crnačkom lideru dr Martinu Lutheru Kingu[...]King ima posebne zasluge u borbi američkih Crnaca za priznavanje njihovih građanskih prava koja su im inače garantirana američkim Ustavom.“⁵⁵ Članak je uglavnom informativnog karaktera, ne navode se Kingovi uspjesi, postignuća koja opravdavaju osvajanje nagrade, i kakve implikacije o pokretu ima stjecanje nagrade ovakve prirode. Unatoč tome, spominje se Kingov predvoditeljski status u pokretu. Pokret se čitateljima opravdava afroameričkom borbom za prava koja Afroamerikanci trebaju već imati prema američkom Ustavu koji svim ljudima u zemlji osigurava temeljna građanska prava.

Još jedan članak, iste tematike, objavljen je u *Mladosti*, sedam dana kasnije. Sa sentimentalnijim odnosom prema Kingu, članak govori o afroameričkoj borbi za građanska prava: „[...]priznanje jednom mladom baptističkom pastoru iz Amerike koji je na svojoj koži osetio brutalnosti rasne diskriminacije i 17 puta dospevao u zatvor zbog ulaska u prostore i mesta 'rezervisane za bele' nego priznanje celokupnoj borbi 19 – milionskog crnačkog

⁵⁴ *ibid.*

⁵⁵ „Martin Luther King dobio Nobelovu nagradu za mir“ u *Vjesnik*, 15.10.1964.

stanovništva Sjedinjenih Američkih Država za osnovna građanska i ljudska prava.“⁵⁶ U jednoj rečenici Mladost objašnjava kako se diskriminacija Afroamerikanaca manifestira u američkom društvu na primjeru Kinga. Prikazuje se broj ljudi koji je zahvaćen rasističkim tendencijama bijelaca i veličina pokreta. U odnosu na prethodni članak, koji je okarakterizirao Kinga kao kočnicom nakon zaključka da su pasivne metode otpora koje King koristi neučinkovite za stjecanje bilo kakvih prava, ovaj članak se prisjeća Kingovog snažnog utjecaja u uspješnom bojkotu gradskih autobusa u Montgomeryju 1955.: „King, prihvatio se organizacije bojkota gradskog saobraćaja. Sakupio je novac i organizovao karavan od 300 taksija sa šferima – crncima. Gradska autobuska kompanija gubila je dnevno zbog crnačkog bojkota 40 posto prihoda pa je morala da ukine segregaciju[...]Za njega kažu da je Gandi američkih crnaca.“⁵⁷ Možemo zaključiti da je Nobelova nagrada za mir uistinu stavila Kinga na postolje pokreta budući da dolazi do promjene u novinama u shvaćanju metoda kojima se King nastoji boriti za prava Afroamerikanaca. Novine odlaze iz krajnosti u krajnost, prijašnje kritike prema Kingu i njegovom pasivnom stil demonstracija prelaze u hvalospjeve i usporedbe s jednim od najvećih mirotvoraca Mahatmom Gandhijem. King je Nobelovom nagradom, sudeći prema ovom članku, stekao ogroman kredibilitet i prepoznat je kao osoba koja je sposobna voditi pokret sa svojim metodama. U ovom članku se stvara narativ koji i danas prevladava u društvu, gdje se za važne događaje iz 1955. najveću važnost pridaje Kingu. Međutim King je, prema određenim izvorima bio uključen u bojkot tek nakon što je on dosegao veličinu koja je opravdavala njegovo provođenje.⁵⁸ Uz to, uloga koju je King u bojkotu stekao bila je uloga karizmatskog vođe koji će voditi demonstratore u daljnjoj borbi, i predstavljati njihove zahtjeve pred američkom vlasti i javnosti svojom retoričkom sposobnošću. Borba za prava na najnižoj razini bila je u rukama običnih građana. Možemo zaključiti da članak želi čitateljima prikazati iznimnu veličinu i važnost Kinga u pokretu za građanska prava. Članak u izoliranom slučaju predstavlja Kinga kao najvažniju osobu u borbi za afroamerička prava i Nobelova nagrada, smatra članak, to potvrđuje, te ga zbog toga poistovjećuje s Mahatmom Gandhijem.

⁵⁶ „Martin Luther King, NOBELOVAC“ u Mladost, 22.10.1964

⁵⁷ ibid.

⁵⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

3.2. Demonstracije u Selmi

Kako je pokret dobivao sve veći momentum zahvaljujući uspješnim demonstracijama početkom 60-ih, među kojima su najznačajnije bile one u Birminghamu i organizirani marš u Washington, politička snaga pojedinih organizacija bila je sve veća zahvaljujući povećanju broja običnih građana koji su sudjelovali u pokretu. Među tim organizacijama bio je SNCC, Studentski koordinacijski nenasilni odbor, radikalnija organizacija u odnosu na onu pod čijim okriljem je djelovala, SCLC. Predsjednik SNCC-a John Lewis bio je važan u organizaciji sljedećih važnih demonstracija u borbi za građanska prava.⁵⁹ Nova postaja pokreta bila je Selma početkom 1965. godine gdje su se Afroamerikanci odlučili boriti protiv političke opstrukcije koja se vršila nad afroameričkim društvima čime ih se nastojalo onemogućiti u registraciji za glasanje. King je bio pozvan na čelo demonstracija za pravo glasa Afroamerikanaca u Selmi nakon uspješnih demonstracija protiv segregacije u Birminghamu. Lokalne vlasti su putem različitih metoda nastojale spriječiti registraciju Afroamerikanaca, primjerice, putem sastavljanja testova pismenosti koje je bilo nemoguće proći, a bili su uvjet za registraciju, ili putem arbitrarnog radnog vremena nadležne institucije što je onemogućavalo Afroamerikancima da izađu na registraciju.⁶⁰ Čak i ako je došlo do uspješne registracije pojedinih Afroamerikanaca često nisu rezultirale utjecajem na politiku zemlje, zbog često provedene političke prakse, politički pristranom podjelom izbornih jedinica, kojom se nastojao nulificirati afroamerički utjecaj na politiku u zemlji.⁶¹

Vjesnik kratko piše početkom veljače, 1965. o demonstracijama u Selmi: “[...]dobitnik Nobelove nagrade za mir i istaknuti borac za građanska prava američkih Crnaca uhapšen je u ponedjeljak u gradiću Selmi[...]Martin Luther King je uhapšen, dok je na čelu veće grupe Crnaca demonstrirao ulicama ovog grada protiv otpora pravu crnačkih građana da se uključe u biračke spiskove.”⁶² Novine izvještavaju o prvim demonstracijama u Selmi i koji su ciljevi organizatora prilikom iznošenja informacije o Kingovom uhićenju. O daljnjim događanjima govori članak iz novina *Borba*: „[...]lider američkih crnaca Martin Luther King još se nalazi u zatvoru u gradu Selmi, u državi Alabama. King je odbio da izađe iz zatvora uz kauciju od 200

⁵⁹ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 117.

⁶⁰ *ibid.*, str. 112.

⁶¹ *ibid.*, str. 53.

⁶² „Uhapšen Martin Luther King“ u *Vjesnik*, veljača 1965.

dolara[...]. On je precizirao da će tokom dana odlučiti...pošto treba da vidi da li će 'neka obećanja olakšati upisivanje crnaca u biračke spiskove'[...]crnački lider po 17. put boravi u zatvoru u posljednjih 10 godina, integracionistički lideri pripremaju nove demonstracije.“⁶³ *Borba* se nastavlja na *Vjesnikov* članak o demonstracijama u Selmi navodeći da se King trenutno nalazi u zatvoru. Kao razlog njegovog zatvaranja novine navode spomenutu metodu demonstriranja „da zatvor, ne jamčevina“, iako o njoj ne govori tekst, već se implicira navođenjem broja koji označava koliko puta je King boravio u zatvoru posljednjih 10 godina. Također, time članak ističe Kingovu predanost prema pokretu, ali i da nije sam, već je okružen i drugim Afroamerikancima koji zastupaju integraciju afroameričkog društva.

Zbog nedostatka izvora, ne možemo vidjeti kako novine prikazuju daljnji razvoj demonstracija koje su dovele do postavljanja mnogih pitanja od strane predvodnika pokreta iz različitih organizacija, ponajviše SNCC. Došlo je do sumnje u Martina Luthera Kinga kao glavnog simbola afroameričkog pokreta za građanska prava. Kako je došlo do sumnje? Prvi značajan događaj koji doveo pod pitanje jedinstvo pokreta, bio je prilikom spomenutih demonstracija u Selmi. Demonstratori su odlučili uzeti lijes ubijenog Afroamerikanca, Jimmie Leeja i s njime marširati iz Selme u Montgomery, glavni grad savezne države Alabame. Taj pothvat je počeo bez Kinga koji u tom trenutku nije bio u gradu. Demonstracije je predvodio predsjednik SNCC –a, John Lewis.⁶⁴ Cilj je bio je prijeći Edmundov Pettusov most, međutim na drugoj strani mosta su ih čekali policajci savezne države, koje je vodio poznati politički zastupnik segregacije, guverner George Wallace. Policijska brutalnost koja je izvršena prilikom pokušaja da se prijeđe most zabilježena je na televizijama preko cijele zemlje, te taj dan postaje poznat pod nazivom krvava nedjelja. U sljedećem pokušaju prelaska mosta, prosvjednike je predvodio, sada prisutan, King, no taj pokušaj je zabilježen kontroverznom Kingovom naredbom da se prosvjednici kod mosta okrenu nazad, i vrate u crkve.⁶⁵

Kingova naredba je potvrdila SNCC-ovu sumnju u Kinga kao vođu pokreta i uzrokovala razlaz između SCLC–a i SNCC–a. SNCC organizacija je već prije ovog događaja smatrala Kinga osobom koja je stekla preveliki kredibilitet u pokretu i njegove metode, kojima nastoji

⁶³ „Martin Luther King odbio da napusti zatvor uz kauciju“ u *Borba*, 4.11.1965

⁶⁴ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 117.

⁶⁵ *ibid.*, str. 119.

omogućiti građanska prava Afroamerikancima, „kočnicom“. Umjerenost koju je King zastupao nije bila u skladu s radikalnijim idejama organizacije SNCC. Kingova umjerenost je najviše pogodila SNCC kada je do organizacije došla informacija da je King pregovarao i surađivao s vlastima o načinu na koji će se provesti marš u Montgomery, povlačenjem kod mosta, a ne prelaskom preko.⁶⁶ Članci iz ovog perioda nam vjerojatno ne prikazuju Martina Luthera Kinga u drugom svjetlu, kroz frakcije do kojih je dolazilo unutar pokreta s radikalnijim Afroamerikancima jer se radi o specifičnim problemima koji su mnogo jasniji danas, kada se njima bavi historiografija, dok su se tada novine bavile samo najvažnijim događajima i generalnim problemima.. Osim toga, Kingovi kompromisi s vlašću nisu zasigurno bili dostupni javnosti. No, ono što možemo vidjeti jest kako spomenuti članci glorificiraju Kinga kao vođu pokreta, što najviše počinje osvajanjem Nobelove nagrade za mir, budući da se ova činjenica često spominje. Kingova postignuća i veličina koju je dosegao karizmom neupitno su ga stavili na čelo pokreta. Umjerenost i racionalnost koju je često zastupao, omogućili su mu da surađuje s vlasti na najvišoj razini. Zbog svega navedenog očekuje se da će novine govoriti o pokretu kroz perspektivu Kinga i demonstracije koje je on predvodio. Zahvaljujući Kingovom umjerenom pristupu, zbog kojeg su ga mnogi kritizirali, marš u Montgomery se uspješno proveo uz pomoć koordinacije s federalnom policijom i nacionalnom gardom, koordinacija koja ne bi bila moguća bez Kingove suradnje s vlasti.

3.3. Visoka politika, Lyndon B. Johnson i Robert F. Kennedy

Kada govorimo o američkim političarima na pozicijama najvažnijih funkcija, na različitim razinama vlasti (lokalnoj, saveznoj i federalnoj) važno je ponovno spomenuti da mnogi ne nastoje razumjeti i ispraviti političku, ekonomsku i društvenu dinamiku između bijelaca i Afroamerikanaca u američkom društvu, već nastoje očuvati vlastiti položaj priklanjanjem glasačkoj većini koja u to vrijeme zastupa stavove i ideje na kojima je počivao „Jim Crow“. Tako imamo poznati primjer demokrata Georgea Wallacea iz Alabame, koji je nakon Drugog svjetskog rata kao progresivan kandidat za guvernera zastupao zaštitu siromašnih i izbjegavao problem rasizma koji je bio sveprisutan u saveznoj državi Alabami. Zbog neutralnog stava u pogledu rasizma Wallace je izgubio u izborima protiv okorjelog rasista Johna Pattersona. Zastupanje stava većeg dijela glasača Pattersonu je omogućilo pobjedu na izborima za guvernera. Ovo je bila važna lekcija za Wallacea, lekcija koja mu je omogućila pobjedu na

⁶⁶ ibid., str. 124

izborima 1963. Wallace prilikom svoje inauguracije izjavljuje, poznatu izreku: „Segregacija sada, segregacija sutra, segregacija zauvijek!“⁶⁷ Oportunizam je bio nužni mentalitet i za progresivne političare na mnogim pozicijama, osiguravajući tako nove mandate za svoje trenutne ili nove političke pozicije. Time su osigurali glasove s Juga. Afirmacija stavova glasača s Juga otežavala je napredak Afroamerikanaca u stjecanju građanskih prava.

Demokrat Lyndon B. Johnson zamijenio je Johna F. Kennedyja na mjestu predsjednika nakon njegovog atentata 1963. i uspješne političke kampanje kojom je pobijedio rasističkog republikanca, Goldwatera.⁶⁸ Johnson je bio predsjednik SAD-a tijekom vrhunca Kingove karijere kao borca za građanska prava Afroamerikanaca. Zbog toga je poznat po ustupcima koje je bio prisiljen dati Afroamerikancima zbog uspješnosti pokreta, koji su mu kao posljedica uzrokovali gubitak podrške glasača s Juga, iz kojeg je i došao, savezne države Texas. Najvažniji ustupci bili su Zakoni o građanskim pravima 1964. i 1968. godine. Možemo vidjeti kako o Johnsonovim političkim problemima piše *Borba* u članku 22. ožujka 1967.: „Tko je malo pažljivije promatrao Džonsona na njegovoj prošlonedjeljnoj konferenciji za štampu, posvećenoj vanjskim i domaćim problemima, mogao je da primjeti predsjednikov napor da dočara samouvjerenost, sigurnost u politiku koju vodi, položaj u kome se našao zbog te politike. [...] Liberali i ostali podržali su Džonsona 1964. Na jednom antigoldvoterovskom vanjskopolitičkom programu i unutrašnjem programu izgradnje 'velikog društva' Džonson se u vanjskoj politici drži dobrim dijelom politike koju je biračima nudio republikanski kandidat Bari Goldvoter[...] Liberali zato smatraju da je disident upravo – Džonson[...] Njega se, istina, odriču i neki konzervativni bijeli krugovi opterećeni predrasudama na Jugu, njega sve manje žele Crnci na Sjeveru[...]“⁶⁹ Iako je na internacionalnoj razini, ali i nacionalnoj, rat u Vijetnamu bio mnogo veća moralna dilema, nego pokret za građanska prava, Johnson se prikazuje u situaciji u kojoj na sigurnost njegove pozicije ne utječu samo vanjski problemi, već i unutrašnji, razdor koji je prisutan u američkom društvu kako zbog rata u Vijetnamu tako i zbog nepovoljnog položaja afroameričkog društva. To se i potvrđuje kada novine ističu da Johnson gubi podršku sa svih strana, prvo od demokratskih liberala, zatim od konzervativnog, rasističkog Juga koji mu je uvelike pomogao da dođe do predsjedničke pozicije, ali i od Afroamerikanaca sa Sjevera. Johnson je bio dosta uspješan u predstavljanju politike koja je

⁶⁷ ibid., str. 78.

⁶⁸ ibid., str. 110.

⁶⁹ „Džonson i razlaz demokrata“ u *Borba*, 22.3.1967.

povoljna za više društvenih skupina, ali okolnosti u kojima se našao, rat u Vijetnamu i pokret za građanska prava, prisilile su ga da zauzme jednu stranu. To mu je onemogućilo uspješno provođenje programa Veliko društvo, kako novine pišu kada govore o Johnsonovom gubitku podrške liberala, socijalne reforme kojima bi siromašniji dio stanovništva bio stavljen u povoljniji položaj. Ono što novine ne navode jest Johnsonovu suradnju s Kingom, što mu je omogućilo da uspori i bolje kontrolira pokret koji je zahtijevao promptno omogućavanje punih građanskih prava za Afroamerikance.

Johnsonova suradnja s Afroamerikancima i zakonski ustupci koji su iz nje prolazili uzrokovali su Johnsonu gubitak konzervativnijih glasača na Jugu. Zakon o građanskim pravima koji dolazi 1964. Godine, kojeg se novine ne dotiču, zabranio je rasnu diskriminaciju u javnim uslugama i zapošljavanju, omogućio zabranu federalnih fondova za programe koji su omogućavali rasnu diskriminaciju, ovlastio državnog tužilaca da provodi desegregaciju u školstvu i rekreacijskih ustanova, zabranjeni su i testovi pismenosti prilikom registracije za glasovanje kod osoba s određenim stupnjem obrazovanja.⁷⁰ Zakon o građanskim pravima 1968. zabranio je rasnu diskriminaciju na području nekretnina, ozakonio kazne za osobe koje su onemogućavale osobama građanka prava ili poticale nered. Johnsonova borba s gubitkom glasača s konzervativnog Juga prikazana je u zakonu o građanskim pravima 1968. Kako bi zadovoljio konzervativce Johnson je u zakon ubacio i odluku da se zakonski kažnjava osobe koje potiču nemire i nered u javnosti, čime je omogućio vođenje legalnih postupaka protiv osoba koje su se borile za građanska prava Afroamerikanca, ponajviše radikalnijih predvoditelja i običnih građana.⁷¹ Ovo je uzrokovalo udaljavanje dijela Afroamerikanaca od Johnsona jer su smatrali da Johnson ne zastupa vjerodostojno njihova prava i interese. Takav stav je iznimno pogodio Afroamerikance na Sjeveru, budući da su oni najviše patili od ekonomskih problema koji su počivali uvelike na rasnoj diskriminaciji koja je omogućavala zadržavanje privilegiranog statusa mnogim pripadnicima bjelačkog društva u zemlji. Johnsonova nastojanja da prekine rasnu segregaciju u javnosti i omogući sudjelovanje Afroamerikanaca u političkom životu na Jugu, nisu bili dovoljan razlog za Afroamerikanca na sjeveru, žrtvu ekonomske represije, da nastavi davati podršku američkom predsjedniku, Johnsonu.

⁷⁰ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 95.

⁷¹ *ibid.*, str. 133.

O teškom položaju Afroamerikanaca na Sjeveru govori članak *Borbe* s naslovom *Najteža američka kriza u posljednjih sto godina* koji 1. rujna 1969. iznosi intervju s pokojnim senatorom, Robertom F. Kennedyjem. Članak iznosi Kennedyjevo razmišljanje o afroameričkom ekonomskom problemu: „[...]moramo imati na umu širinu problema, što dosad nisu shvatili ni ekonomski krugovi, političke partije, pa ni javno mišljenje, jedna od drama crnačkih geta je njihova izolacija. Bogata Amerika ne vidi svoju sirotinju[...]Najveći dio Amerikanaca i ne zna kako živi crnac koji nema posla ni stalnog boravišta.“⁷² Kennedy govori o ekonomskoj dinamici između Afroamerikanca i imućnih u kojoj jedna društvena grupa ima različite ekonomske prilike, a druga baš suprotno. Prikazuje se i segregacija četvrti, čime dolazi do izolacije afroameričkog društva čime se nastavlja i pogoršava njihov ekonomski položaj u zemlji. Članak piše o problemima policijske brutalnosti prema Afroamerikancima koji žive u getoima i Kennedyjeva razmišljanja i rješenje: „Ne bih to rekao, jer postoje mnogi policajci koji požrtvovno vrše svoju dužnost. Ali, tačno je da je u siromašnim četvrtima policajac prije svega osoba koja dolazi da popiše i oduzme stvari zbog neplaćenih računa. Izgleda kao bogataš koji se bori protiv sirotinje. A u getima živi sirotinja[...]znači, po vama, najvažniji je problem nezaposlenost?“. „Svakako, on je najvažniji[...]geta nisu imala nikakve koristi od američkog razvoja posljednjih godina.“⁷³ Kennedy ovdje tvrdi da policijska brutalnost pojedinaca proizlazi iz ekonomskog problema u kojem se nalaze afroameričke četvrti. Smatra da će se s rješavanjem ekonomskog problema Afroamerikanca riješiti i problem policijske brutalnosti. Metode kojima se Kennedy želio boriti za bolji položaj Afroamerikanaca u društvu bile su ekonomskog karaktera. Tako je ostao i zapamćen, kao političar koji se zalagao za bolje prilike zapošljavanja za Afroamerikance. No, uspješnost ovakvih metoda postaje upitna kada se Afroamerikanac nastavlja diskriminirati u radnom odnosu.

3.4. King na Sjeveru, internacionalizacija pokreta

Kako je teško bilo provesti mjere kojima bi se poboljšao ekonomski položaj Afroamerikanaca na Sjeveru govori i Kingov uspjeh, odnosno neuspjeh u Chicagu. King tamo nastavlja borbu protiv siromaštva koje je prožimalo afroameričko društvo. King je nastojao zaustaviti daljnju segregaciju gradskih četvrti, koja je stavljala Afroamerikance u geto. Izolacija osiromašenih Afroamerikanaca stvarala je za iste ograničene edukacijske prilike i

⁷² „Najteža američka kriza u posljednjih sto godina“ u *Borba*, 1.9.1969.

⁷³ *ibid.*

prilike zapošljavanja. Stvorena je dinamika u kojoj bogati postaju bogatiji i imaju više prilika, a siromašni isključeni, bez prilika za napredak u društvu. King je želio prekinuti začarani krug. Zato stupa u pregovore s gradonačelnikom Richardom Daleyom koji vješto koristi političku i ekonomsku kompleksnost i neopipljivost afroameričkog problema. Uvjerava Kinga u jednom trenutku da je postignut sporazum, zbog čega King odlučuje otkazati već organizacijski pripremljeni marš, što rezultira ogorčenjem demonstranata koji su odlučili samoinicijativno nastaviti neuspješan prosvjed.⁷⁴ Kingove metode pasivnih demonstracija u borbi za građanska prava pozdravljali su stanovnici Juga, što je rezultiralo političkim aktivizmom velikog broja ljudi. U tome su mnogo pomogli jednostavni politički problemi koji su se mogli riješiti kroz pozivanje na savjest važnih političkih aktera, koji su bili u mogućnost donijeti političke odluke odnosno zakone kojima bi se omogućio Afroamerikancima bolji položaj u društvu. Takvi uvjeti su omogućili Kingu da stekne medijsku pažnju, i pažnju ključnih političara i naklonost javnosti, međutim iste metode su se pokazale neučinkovitima na sjeveru. Ekonomska diskriminacija Afroamerikanaca nije mogla biti jednostavno artikulirana i shvaćena. Rješenja koja su se tražila zahtijevala bi prihvatanje odgovornosti od strane cjelokupnog američkog društva i previše individualnog žrtvovanja za dobrobit drugih zajednica. Kočnica, kako je King predstavljen u prijašnjem članku, omogućila je radikalnijim osobama da pomoću ekstremnijih metoda protestiranja postanu značajan dio pokreta na Sjeveru. O njihovoj ulozi će se više reći u sljedećem poglavlju.

Za što se sve King počinje boriti u drugoj polovici 60-ih godina piše *Vjesnik* kada iznosi Kingov govor u Maršu mira kojim se nastojao zaustaviti rat u Vijetnamu. Članak 6. kolovoza 1967. izvještava čitatelje o Kingovom nastupu u ožujku iste godine: „Glavni je govornik bio Martin Luther King, pastor baptističke crkve, nosilac Nobelove nagrade za mir i jedan od najpoštovanijih vođa crnačkog pokreta za jednakost. Objašnjavao je impresivnoj masi, zašto se našao među njima, unatoč napadima, prigovorima i savjetima sa svih strana kako će sudjelovanjem u toj antiratnoj koloni ugroziti vlastiti crnački pokret na tlu Amerike.“⁷⁵ Članak predstavlja Kinga navodeći njegova postignuća, status i za što se bori. King se sada prikazuje kao jedan od najvećih i najznačajnijih vođa pokreta. Sjetimo se kako je King u početku optužen da je kočnica pokreta zbog svojeg pristupa u borbi za građanska prava. Kingova odluka kako će pristupiti maršu mira, unatoč upozorenjima prema kojima bi njegovo

⁷⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

⁷⁵ „Martin Luther King“ u *Vjesnik*, 6.8.1967

sudjelovanje naštetilo Afroamerikancima u borbi za građanska prava iznosi se s neutralnog stajališta. Možemo reći da je članak oprezan u kritiziranju Kingove odluke zahvaljujući njegovim dotadašnjim uspjesima. Ponovno se ističe Nobelova nagrada za mir, kojom se to potvrđuje. Dilema s kojom se King suočavao u opisanoj situaciji bile su moguće negativne posljedice u suradnji s vlasti. Tih posljedica su se bojali ostali predvoditelji pokreta koji su smatrali da će doći do uništenja dobrih odnosa s političkim vrhom ako King zauzme antiratno stajalište. Odnos koji su zajedno stekli nije dotada u tolikoj mjeri bio dostupan jednom zastupniku afroameričkih građanskih prava. Međutim, King je smatrao svojom dužnošću da progovori o moralnom problemu koji je bio rat u Vijetnamu. Govor je održao u proljeće 1967. Istaknuo je kognitivnu disonancu u idejama pokreta, ukoliko ne izrazi vlastito mišljenje o ratu: „Znao sam da ne mogu više nikada podići moj glas protiv nasilja nad potlačenima u getoima, sve dok nisam podigao glas protiv najvećeg širitelja nasilja u današnjem svijetu: moje vlastite zemlje.“⁷⁶ Članak ne prikazuje čitateljima detalje govora koji je uzrokovao razdor u pokretu, ali se piše o političkoj dilemi s kojom se King bori i upozorenja koja su mu upućenja od strane ostalih osoba u pokretu. Prikazuje se King koji donosi odluku da je vrijeme da američki pokret za građanska prava preraste u internacionalni pokret.

3.5. Atentat na Kinga i rasni nemiri

Kingova misija završava njegovim ubojstvom 4. travnja 1968., u Memphisu gdje se pridružio prosvjedima afroameričkih sanitarnih radnika, koji su prosvjedovali zbog groznih radnih uvjeta, slabih plaća, te antisindikalnih mjera koje je grad provodio.⁷⁷ *Borba* objavljuje članak o ubojstvu dva dana kasnije s naslovom *Biografija „crnog Linkolna“*. Članak piše: „Pastor Martin Luther King dobitnik Nobelove nagrade za mir 1964. godine, najvjerojatnije je žrtva rasizma i nasilja protiv kojeg se borio cijelog svojeg života,[...]nepomirljivi lider integracionalističkog i pacifističkog pokreta crnačkog stanovništva. Upravo zbog nenasilnih metoda kojima je prožeo svoju borbu, King je postao nosilac visokog priznanja Švedske akademije[...]Poslije poznatih demonstracija u Birminghamu[...]Luther King postaje najznačajniji lider američkog crnačkog pokreta, poštovan čak i od onih protiv kojih se borio.“⁷⁸ Članak se prisjeća Nobelove nagrade koju je King osvojio prije četiri godine, te

⁷⁶ <https://kinginstitute.stanford.edu/king-papers/documents/beyond-vietnam>

⁷⁷ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 133.

⁷⁸ „Biografija „crnog Linkolna““ u *Borba*, 6.4. 1968.

prikazuje društveno stanje zemlje u 1968. godini kada navodi da je King bio žrtva rasizma, problema protiv kojeg se borio. Ponavlja se kredibilitet koji je King stekao osvajanjem Nobelove nagrade za mir, koji je zaslužio zbog svojih uspjeha u pokretu. Članak se prisjeća demonstracija u Birminghamu o kojima se piše kao zadnjom stepenicom koja je vodila Kinga do položaja vođe pokreta.

Isti članak navodi Kingov najpoznatiji govor : „Moj san – rekao je pastor King – to je san duboko ukorijenjen u sam Amerikanaca[...]Sanjam da će jednog dana, na travnatim brežuljcima Džordžije sinovi bivših robova i bivših robovlasnika moći da sjednu zajedno za bratski stol.“ [...]Njegov pokret, rečeno je tada, nije imao druge ciljeve osim da završi djelo koje je započeo Abraham Linkoln radeći na oslobađanju američkog stanovništva.“⁷⁹ Članak vjerodostojno navodi Kingov značaj za pokret i miroljubive ideje kojima je zastupao afroameričko društvo u stjecanju građanskih prava. Spominje se i govor s Marša u Washington za rad i slobodu. Vidimo iz priloženog da se ističe dio govora koji govori o jednakopravnosti svih društvenih skupina. U ovakvim okolnostima možemo shvatiti namjeru članka da se istakne dio govora koji prikazuje Kingovu želju za zajedništvom zemlje za koju se toliko borio i na kraju umro. Kingova veličina se ističe kada ga članak predstavlja kao Lincolnovog nasljednika u borbi Afroamerikanaca za jednakopravnost s ostalim stanovništvom. Poistovjećivanjem političkog djelovanja Kinga s Lincolnovim politička se vlast SAD-a prikazuje u boljem svjetlu, iako je njezina neučinkovitost u provođenju antirasnih reformi i zakona imala utjecaja na Kingovu sudbinu.

Večernji list 23. travnja 1968. objavljuje vijest o Kingovoj smrti. Ovaj članak u naslovu ne povezuje Kinga s Lincolnom, već s Gandhijem, *Crni Gandhi*, zbog metoda kojima se služio u borbi za građanska prava Afroamerikanaca. Spominje se uloga koju je King imao u nemirima u Memphisu i kako se borio protiv sve prisutnijih radikalnih ideja Afroamerikanaca: „Više od svega vodila ga je želja da spriječi još veće neredе koji bi sigurno nastali kad bi napustio akciju u Memphisu i sve prepustio mladim militantima[...]On je na nekoliko dana napustio Memphis, ali je planirao da se vrati 3. travnja i da povede nove akcije. Ali 4. travnja on će biti mrtav.“⁸⁰ Oba članka ne navode detalje smrti, da je na Kinga, izvršen atentat vatrenim oružjem. Veće značenje je stavljeno na njegov utjecaj na američko društvo, na pokret za

⁷⁹ ibid.

⁸⁰ „Crni Gandhi“ u *Večernji list*, 23.4.1968.

građanska prava i kako je bio žrtva rasističkog društva protiv kojeg se borio.

O nemirima koji su slijedili nakon ubojstva Kinga piše *Borba* 9. travnja 1968. Kao naslov članka služi izjava Kingove žene, *Koreta King: Totalno bolesno društvo zaraženo rasizmom*. Članak navodi stanje u gradovima: „U Baltimoru nemiri u punom jeku – Ostali gradovi pod kontrolom vojske i policije[...]plamen se gasi, pucnjava prestaje nasilje ustupa mjesto još nesigurnom redu i miru. Za to su se pobrinuli i još brinu federalne trupe, nacionalna garda, policija[...]Na ulicama porušenih i spaljenih blokova polivenih krvlju dosad je bilo 40 mrtvih oko 2000 ranjenih, uglavnom crnaca.“⁸¹ Članak kratko opisuje kako se manifestira nemir i kako ga država nastoji suzbiti. Na kraju se spominje statistički podatak, broj mrtvih i ranjenih. Dostupan članak jasno pokazuje da se navode još neke informacije, koje su vjerojatno izrezane zbog oštećenja članka. Prema priloženom, članak se ne bavi Kingovom smrću koja je bila uzrok nemira, već isključivo podacima koji predstavljaju čitateljima veličinu nemira.

Vjesnik o nemirima piše u članku, 10. travnja 1968, s naslovom *Rasni sukobi u SAD, Novi val nereda*. Prvo se iznosi broj poginulih osoba u tom trenutku. Zatim se navodi uzrok i lokacije nemira: „Novi val rasnih nereda, izazvanih mučkim ubojstvom crnačkog lidera Martina Luthera Kinga, zahvatio je u utorak mnoge gradove širom SAD. Neredi su izbili u Ohiju, Marylandu, Južnoj Carolini i Delawareu.[...]U pomoć policiji američkih gradova zahvaćenih valom demonstracija i nereda upućeno je više od 50 000 vojnika[...]Snajperisti su otvorili vatru i u Wilmingtonu i ozlijedili četiri osobe. Četiri druge osobe ozlijeđene su u neredima, koji su bili popraćeni pljačkom i paljevinom. U gradu je proglašeno izvanredno stanje[...]Više crnačkih organizacija u SAD pozvalo je u utorak na jednodnevni opći štrajk u čitavoj zemlji u znak ubijenom crnačkom lideru Martinu Lutheru Kingu.“⁸² Članak piše kako nemiri izbijaju u različitim gradovima zbog ubojstva Kinga koji je predstavljen kao vođa Afroamerikanca. Opisuje se kako policija i vojska nastoje suzbiti nered, zaslužni su za ozlijede četvero osoba. O reakciji ostalih afroameričkih organizacija navodi se poziv na jednodnevni opći štrajk, dakle novine prikazuju kako afroameričke organizacije zauzimaju neagresivno stajalište kako bi prikazale ogorčenje u javnosti. *Vjesnik*, u odnosu na *Borbu*, stavlja veću važnost na nemire i smrt Kinga koja ih je uzrokovala. Završni dio *Vjesnikovog*

⁸¹ „Koreta King: Totalno bolesno društvo zaraženo rasizmom“ u *Borba*, 9.4.1968.

⁸² Rasni sukobi u SAD, Novi val nereda“ u *Vjesnik*, 10.4.1968.

članka iznosi kako vlast provodi novi zakon o građanskim pravima: „Komisija za proceduralna pitanja Predstavničkog doma američkog Kongresa usvojila je u ponedjeljak nacrt zakona o građanskim pravima. U srijedu će se sastati i Predstavnički dom koji treba da se izjasni o tom zakonskom nacrtu. Prijedlog zakona o građanskim pravima u SAD usvojen je već u senatu.“⁸³ Tekst govori o sastavljanju zakona za građanska prava koji je donesen 1968. godine, ali ne govori kako bi taj zakon trebao izgledati. Na temelju obrađenih članaka možemo vidjeti kako članci ne nastoje kritizirati visoku politiku zemlje i individue i tijela koja se mogu smatrati odgovornima, poput primjerice predsjednika i Vrhovnog suda. Novine poglavito pišu o Kingovoj borbi s bjelačkim društvom koje nastoji očuvati rasističke relikvije prošlosti i kako Zakon nastoji reducirati netrpeljivost do koje dolazi između privilegiranih i potlačenih.

3.6. Rasna diskriminacija u američkoj vojsci

Zadnji dostupan članak o pokretu, u 60-ima, opisuje položaj Afroamerikanca u vojsci SAD-a. Zakonska zabrana rasne diskriminacije u vojnoj industriji provedena je zakonom 25. lipnja, 1941. koji je potpisao Franklin D. Roosevelt nakon pregovora s poznatim afroameričkim političkim aktivistom A. Philipom Randolphom. Randolph je smatrao da Afroamerikanci moraju kolektivno odbiti pristupiti američkoj vojsci u prilikama koje su bile Drugi svjetski rat. Glavni razlog, istaknuo je Randolph, bio je položaj Afroamerikanca u vojsci koji nije jednak položaju bijele osobe, iako su se borili za isti cilj. Zbog toga je Randolph zahtijevao integraciju vojske i uvođenje antidiskriminacijskih zakona.⁸⁴ Isticao je i afroameričkom društvu važnost bitke koja se trebala voditi na domaćoj fronti, kako bi Afroamerikanci stekli bolji položaj u bjelačkom društvu. Randolph je primarno tražio da se Afroamerikanac bori na ekonomskom području života, za bolje prilike zapošljavanja. Kako su bijeli muškarci odlazili u rat, tako su bijele žene preuzimale njihov posao, međutim ovakva dinamika nije bila prisutna kod osoba tamnije boje kože što je omogućavalo daljnju ekonomsku represiju afroameričkog društva. Integraciju vojske nastavio je Dwight Eisenhower 1954. godine.⁸⁵

⁸³ ibid.

⁸⁴ Dierenfield, Bruce J. The Civil Rights Movement. New York: Routledge, 2008., str. 17 – 18.

⁸⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

O afroameričkom životu u vojsci piše *Vjesnik* u članku iz 1969. godine, objavljen 18. studenog. Prvi dio teksta ističe: „Poslije dva desetljeća primjerene integracije u vojsci je odjednom zaredao niz rasnih nasilja koja zabrinjavaju Pentagon i Kongres.“⁸⁶ Članak, piše o provedenoj integraciji od strane Roosevelta i Eisenhowera, unazad više od 20 godina, koja je spomenuta u tekstu prije i prisutnosti rasne diskriminacije unatoč njezinom zakonskom provođenju. Članak iznosi da o problemima piše američki časopis *U. S. News and World Report*. Navodi se nekoliko rasnih sukoba među članovima vojske, primjerice: „U Fort Braggi, u Sjevernoj Karolini, 25 vojnika završilo je u bolnici 11. kolovoza nakon rasne gužve u kojoj se tuklo 200 bijelih i 'obojenih' vojnika. U istrazi se doznalo da su takvi obračuni već tjednima bili na redu[...]U sedam drugih velikih centara za vojnu obuku Američke vojske[...]Mario Biaggi bio je u toku inspekcije obaviješten o mnoštvu rasističkih incidenata, u kojima je bilo teško ranjenih a negdje i mrtvih[...]zabilježeni su rasni sukobi, ali su ih komande prešutjele. Tako su – prema Biaggiju – u Vijetnamu, Sajgonu i Da Nangu izbili neredi u kojima je morala intervenirati vojna policija.“⁸⁷ Više od jedne godine nakon smrti Kinga, novine prate položaj Afroamerikanaca u vojsci i izvještavaju o njemu čitatelje. Članak prikazuje rasne sukobe u različitim vojnim lokalitetima, ističe da se ne radi samo o ranjavanju pojedinog vojnika, već i o ubojstvima. Koliko je veliki problem rasizam u vojsci iznosi članak kada iznosi činjenicu da se rasni sukobi ne manifestiraju samo unutar zemlje, već i u američkim bazama u Vijetnamu. Rasna netrpeljivost u vojsci je iznimno zastupljena na nižim razinama institucije, u zemlji i izvan nje.

Detaljnije o razvoju rasizma novine govore kada navode izjavu afroameričkog narednika: „Rasni je problem iz građanstva prešao u korpus marinaca, a nećemo ga riješiti budemo li glumili kao da ne postoji.“⁸⁸ 1968. godinom se obilježava kraj pokreta za građanska prava, a stanje koje opisuje narednik ističe daljnje probleme američkog društva s rasizmom što rezultira sa sličnim problemima u vojsci, problemima kojima se, navodi narednik, društvo ne želi suočiti. Članak detaljno objašnjava kako se i zašto javlja rasni sukob u vojsci: „U Cap Lejenueu, npr. istražitelji iz jedne pukovničke komisije ustanovili su više razloga nezadovoljstva obojenih vojnika. U javnim lokalima oko baze, barovima, briačnicama, još uvijek vlada segregacija. Pohađaju ih bijeli marinci koji kao da su zbog toga sukrivci

⁸⁶ „Harlem ušao u kasarnu“ u *Vjesnik*, 18.11.1969.

⁸⁷ *ibid.*

⁸⁸ *ibid.*

segregacije u očima tamnoputih vojnika. Vojna policija (bijelci) sklona je da nereda prebaci na njihova leđa. Viši oficiri, pa i podoficiri, redovito govore najgore o Crncima i obojenim vojnicima. Istražna komisija je otkrila i to da u bazi nema službenih kanala koji bi primali i prenosili pritužbe zbog rasne diskriminacije.“⁸⁹ Kao glavni problem se spominje segregacija Afroamerikanaca u javnosti koja zatim potiče rasne nemire u vojsci. Opisuje se društvo u kojem vlada trajna rasna netolerancija između bijelaca i Afroamerikanaca, koju uzrokuje institucionalizirana, sistematizirana i strukturirana segregacija. Afroamerikanci u takvom položaju antagoniziraju cjelokupno bjelačko društvo zbog represije koja se vrši nad njima. U takvom slučaju progresivan pojedinac bjelačkog društva ne može stvoriti bolji odnos s pripadnikom afroameričkog društva. Ovakva društvena dinamika potiče stvaranje novih sukoba, kojima se potvrđuju prethodno stečena uvjerenja čime se normalizira trenutno stanje društva i onemogućava bilo kakva pozitivna društvena promjena.

⁸⁹ ibid.

4. „Black Power“ na razmeđu 60-ih i 70-ih

4.1. Afroamerički radikalizam

1966. godine James Meredith, poznati aktivist za građanska prava Afroamerikanaca koji se uspješno integrirao na Sveučilište u Mississippiju, odlučuje pozvati javnost na nužnost antirasnih promjena maršom kroz saveznu državu Mississippi. Na Meredithu je tijekom marša osoba bijele boje ispalila metak iz vatrenog oružja zbog čega biva hospitaliziran. Ovo je motiviralo pojedine predvoditelje pokreta koji su u početku upozoravali Meredithu da je pješčenje kroz Mississippi za Afroamerikanaca pogubna ideja, da završe Meredithov marš.⁹⁰ Jedan od najpoznatijih trenutaka nastavka marša bio je izlazak Stokely Carmichaela, člana organizacije SNCC; iz zatvora u Greenwoodu. Carmichael se prilikom izlaska obraća demonstrantima i izjavljuje: „Jedini način na koji možemo spriječiti bičevanje Afroamerikanca od strane bijelog čovjeka je kroz preuzimanje kontrole. Ono što ćemo početi sada govoriti je Crna Sila.“⁹¹ Ovaj događaj obilježava ozbiljniji početak radikalizacije pokreta. Radikalni predvoditelji su se najviše pozivali na ostvarivanje svojih prava putem metoda koje je zastupao član Nacije Islama, Malcolm X. Nacija Islama bila je muslimanska organizacija Afroamerikanaca koja je zastupala separacijsku politiku. Vođena je idejom da je jedino rješenje za rasizam i nasilje samokontrola, samopouzdanje, samoobrana i apsolutna separacija rasa.⁹² Malcolm X je ubijen početkom 1965. godine od strane članova vlastite organizacije u kojoj je vladao unutarnji razdor nakon što su izašle u javnost vijesti o preljubništvu vođe organizacije, Eljaha Muhammada.

Uz pojavu poklika „Black Power“, u jesen 1966. dva studenta fakulteta u Oaklandu, Huey Newton i Bobby Seal osnivaju „Stranku crnih pantera za samoobranu“.⁹³ Jedna od motivacija za osnivanje stranke bila je militantnost pridošlih afroameričkih vojnika iz Vijetnama, koji su se vraćali iz rata i dalje bez građanskih prava, ali ovaj puta u mogućnosti da se bore za njih agresivnijim metodama koje su članovi organizacije nazivali naoružanom samoobranom. Još jedna važna osoba bio je karizmatičan Eldridge Cleaver, koji je u stranci bio na položaju ministra informacija. Cleaver je bio zadužen za objavljivanje i širenje informacija o represiji

⁹⁰ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 129 – 130.

⁹¹ *ibid.*, str. 130.

⁹² *ibid.*, str. 80.

⁹³ *ibid.*, str. 132.

Afroamerikanaca i nužnosti otpora prema bjelačkoj vlasti koja je bila uzrok toj represiji. Neki od načina, na koji je stranka pridonosila društvu bili su: stvaranje školskih programa za afroameričku djecu, program hot breakfast, omogućavanje fundamentalnog obrazovanja za nepismene i otvaranje zdravstvenih klinika za Afroamerikance po cijeloj zemlji.⁹⁴ Jedna od glavnih karakteristika radikalnih, afroameričkih nacionalističkih organizacija bila je isključivanje bjelačke participacije. U nastavku se analizira kako novine pišu o djelovanju radikala pokreta za građanska prava.

4.2.Stokely Carmichael

Članak *Vjesnika*, 10. travnja 1967. izvještava nas o sukobima u Nashvilleu: „Žestok sukob Crnaca i policije izbio je u Nashvilleu, u Tennesseeju, pošto je uhapšen jedan student crnačkog univerziteta[...]Demonstracije su izbile nekoliko sati nakon govora crnačkog lidera Stokela Carmichaela na jednom univerzitetu u kojem su većina studenata bijelci. On je pozvao studente crnačkog univerziteta da preuzmu upravu nad studentskim domom.“⁹⁵ Članak već ovdje govori o jednoj karakteristici afroameričkih radikala, o sukobu s policijom koji je bio česta pojava vezana uz afroameričke nacionaliste. Predstavlja se Stokely Carmichael kao predvoditelj Afroamerikanaca. Članak ističe da je Carmichael održao govor na sveučilištu koje pohađaju većinski studenti, pripadnici bjelačkog društva. Opisuje se polarizacija društva koja se temelji na boji kože. Carmichael je u članku prikazan kao suradnik u stvaranju ovakvog tipa polarizacije društva. Može se reći da su za polarizaciju bili djelomice zaslužni afroamerički radikali zahvaljujući svojoj nacionalističkoj ideologiji, no *Vjesnikov* članak nam to ne želi otvoreno sugerirati, ne zauzima određeni stav kao što se to radi prilikom opisivanja određenih demonstracija koje je vodio King. U ovom članku se postupa s dozom opreza u zauzimanju određenog stajališta. Navodi se kratko skupina ljudi za koju se Carmichael nastavlja zalagati i kojim mjerama nastoji doći do željenih rezultata.

13. veljače 1969. *Vjesnik* objavljuje intervju švedskog dnevnika „Dagens Nyheter“ sa Stokelyjem Carmichaelom, predstavnikom SNCC-a. U intervjuu Carmichael ističe položaj u kojem se Afroamerikanac nalazi u američkom društvu: „Najvažnije je da nijedan Crnac u SAD ne može živjeti u zemlji 'kao jednostavan individualni subjekt'. Njegova je rasa za nj zlokobni životni faktor[...]Ja se više ne nazivam američkim crncem. Nazivam se onim što

⁹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

⁹⁵ „Sukobi u Nashvilleu“ u *Vjesnik* 10.4.1967.

jesam: Afrikancem. Mi, Afrikanci u Sjedinjenim Državama, nećemo moći postići život dostojan čovjeka sve dok se Afrika ne ujedini[...]Mi smo veliki narod, koji broji stotinjak milijuna ljudi. Živimo u Zapadnoj Indiji, Južnoj Americi, Sjedinjenim Državama, ali svi smo Afrikanci. Kad Afrika bude slobodna i jaka, onda ćemo i mi biti jaki. Spoznaja da je naša domovina jaka, ulit će nam samopoštovanje, baš kao što su Kinezi čitavog svijeta ponosni i sigurni u sebe jer je Kina pod Mao Ce Tungom ujedinjena i snažna.“⁹⁶ Carmichael ističe moć kao jedno od ljudskih prava koje oduzeto Afroamerikancima, oduzeto na temelju njihove boje kože. Bez moći, političke i ekonomske, Afroamerikanac ne može pridonositi američkom društvu i biti dio njega. Zbog toga je jedna od glavnih ideja Carmichaela, kako članak prikazuje, panafricanizam, koji Carmichael predstavlja kao konačno rješenje afroameričkog problema. Moguće ujedinjenje Afroamerikanaca Carmichael uspoređuje s ujedinjenjem Kineza pod vodstvom Mao Ce-tunga. Članak ovdje prikazuje revolucionarnost ideja koje je zastupao Carmichael. Zalagao se za separatizam, formiranje vlastite nacije u kojoj bjelačko društvo ne može nastaviti daljnju represiju Afroamerikanca, u kojem Afroamerikanac može imati potpunu autonomiju.. Članak ističe ekstremnost koja se javlja u pokretu kada navode Carmichaelova razmišljanja o djelovanju njegovih pristaša i kako on opravdava takvo djelovanje: „Vjerujemo u nasilje. Pripremamo se na gerilu. Sve što imam ulažem u oružje. Vjerujem da je potrebno napati policijske punktove, ubijati policajce. Huey P. Newton, 'ministar rata' Crne pantere, zatvoren je jer je vatrenim oružjem ubio jednog policajca, a ranio drugog[...]organizirana ljevica u Sjedinjenim Državama ne može mnogo pružiti[...]ja sam socijalist, ali rasizam više ne gledam kao običnu funkciju kapitalističkog sistema. Ni socijalizam automatski ne isključuje rasizam[...]Rasist je onaj tko želi podjarmiti drugu rasu fizički i duhovno. Nemam ništa zajedničko s takvim ljudima. Međutim, rasne predrasude su duboko ukorijenjene među američkim bijelcima da kad mi Crnci, tražimo da sami o sebi odlučujemo, uspoređuju nas s Ku Klux Klanom. Zbijamo redove, jer za nas nema druge alternative.“⁹⁷ Ovdje vidimo da je česti sukob afroameričkih radikala s policijom bio željeni ishod za Carmichaela. Uspoređujući ove ideje s idejama Kinga, može se reći da je Carmichael bio antiteza Kingu u metodama kojima se borio za afroameričko društvo. Članak ističe Carmichaelovo mišljenje da je Afroamerikanac pružio priliku lijevim političkim opcijama, no ni one nisu ponudile afroameričkom društvu opcije za napredak, suradnju i jednakopravan položaj. Na temelju takvih zaključaka afroamerički nacionalisti opravdavaju izolacionističku

⁹⁶ „Zbijamo redove, jer za nas nema druge alternative“ u Vjesnik 13.2.1969.

⁹⁷ ibid.

politiku koju zagovaraju. Carmichael brani svoj pokret od optužbi da počiva na istom rasizmu protiv kojeg se bori. On objašnjava da su ekstremne ideje nužne, ali ne služe istu funkciju kada ih se uspoređuje s rasističkim, fašističkim Ku Klux Klanom. Izolacionistička, nacionalistička politika koju Carmichael zastupa ne nastoji provoditi represiju i dehumanizaciju bjelačkog društva, nego kao jedina preostala alternativa, kako ju on opravdava, nastoji omogućiti Afroamerikancima normalan život. Članak otvoreno iznosi Carmichaelova razmišljanja, stavove i vrijednosti vezane uz poboljšanje kvalitete života afroameričkog društva, no ne nastoji ih protumačiti za čitatelje iznošenjem vlastitog mišljenja.

4.3. Crne Pantere

Borba objavljuje 8. Studenog 1969. intervju Eldridgea Cleavera iz *Lista mladih naprednih ljudi iz Afrike i Europe „Front“*, Članak sadrži senzacionalistički naslov koji citira Cleavera, *Ministar informacija „Crnih pantera“: „UNIŠTIT ČEMO AMERIČKO DRUŠTVO“*. U uvodu se spominje Cleaverovo bježanje od američkog pravosuđa u Afriku, te se prikazuje Cleaverova priča o razvoju partije: „Razvoj događaj u SAD je pomogao stvaranju partije 'Crni panteri' koja je u početku bila pod utjecajem i Malkolma Iksa[...]Njutn i Sil su proučavali socijalni sistem i shvatili da je neophodno stvoriti organizaciju kroz koju će širiti svoje ideje. Tako je u oktobru 1966., osnovana partija 'Crni panteri'.“⁹⁸ Cleaver potvrđuje utjecaj Malcolma Xa na razmišljanja i ideje osnivača organizacije Crne Pantere. Osim Malcolma Xa, na organizaciju je, ističe Cleaver, utjecao i socijalistički sustav. Iako članak stavlja *Vjesnik* u priliku da glorificira ideje socijalizma i antagonizira kapitalističku ideologiju, čime bi se čitatelju idealizirao ustroj zemlje u kojoj živi, on tek iznosi Cleaverovo objašnjenje. Cleaver objašnjava zašto je došlo do integracije socijalističkih ideja u organizaciji: „Naše pristalice razvijale su revolucionarne ideje, jer su shvatile da kapitalizam, imperijalizam i rasizam vode fašizmu. Prihvatili su marksizam – lenjinizam, a zatim maoizam.“⁹⁹ Cleaver spominje temeljne političke ideologije zapada koje dovode do bolesnog stanja društva, za koje je kao lijek organizacija Crna pantera prihvatila ljevičarske političke ideologije, marksizam, lenjinizam i maoizam. Možemo pretpostaviti da su ideje koje je Cleaver predstavio motivirale novine da se ovaj članak iznese čitateljima. Kod objašnjavanja odnosa organizacije s bjelačkom ljevicom, javljaju se neke razlike u usporedbi s izjavama

⁹⁸ Ministar informacija „crnih pantera“: „UNIŠTIT ČEMO AMERIČKO DRUŠTVO“ u *Borba*, 8.11.1969.

⁹⁹ *ibid.*

koje je ponudio Carmichaela u prijašnjem članku: „Mi nismo rasisti. Smatramo da je korisno jedinstvo svih revolucionara da bi se oborio postojeći režim. To nije samo opravdano sa političke tačke gledišta. Mi se oslanjamo na principe o pravima čovjeka, i u tom pravcu naš savez s bijelcima je moguć[...]“¹⁰⁰ Cleaver, prema članku, ne smatra da je samo Afroamerikanac žrtva diskriminacije i represije, već svi oni koji su stavljeni u nepovoljan položaj zahvaljujući desničarskim političkim i ekonomskim ideologijama na kojima počiva američko društvo. Zbog toga navodi ulogu organizacije u borbi za prava čovjeka i mogući savez s bijelcima koji dijele isto mišljenje. Cleaver za trenutno stanje krivi politički vrh i politiku koju zastupaju, zbog toga ističe da je primarni cilj oboriti trenutnu vlast revolucijom i uspostaviti socijalizam u zemlji za koji se organizacija zalaže.

Vjesnik izvještava čitatelje o daljnjoj rasnoj netrpeljivosti u američkim gradovima, 31. prosinca, 1969.: „U Americi je zavladao strah: bijelci se boje Crnaca, Crnci se boje bijelaca, policija nastupa kao prethodnica otvorene diktature – Amerikanci su izgubili povjerenje u svoju državu i strahuju od nje.“¹⁰¹ Članak opisuje istu društvenu dinamiku, zbog koje se nastavlja manifestirati rasizam u društvu, kao što je opisao afroamerički narednik kada je davao intervju novinaru na temu rasnih sukoba u vojsci. Stvoren je mehanizam koji omogućuje stalne sukobe i onemogućuje njihovo rješenje. Policija se prikazuje kao sredstvo za uspostavu diktature, čime članak potvrđuje problematičnost državne institucije, a vlast se prikazuje kao strahovlada. Članak opisuje nehuman pristup policije prilikom jedne racije i nastavlja se baviti sukobom policije i Crnih pantera: „Očevici se slažu u opis događaja što se zbio na početku prosinca. Četiri policajca prišla su pod zaštitom mitraljeza vratima, viknula: 'Otvarajte policija' i ne sačekavši odgovor, 'jurišnim ovnom' razvalili vrata i počeli iz svih oružja pucati u unutrašnjost prostorije[...]Uostalom, u Chicagu je posljednja četiri mjeseca došlo do više oružanih bitaka i razračunjavanja između policije i Crnaca. U njima je ranjeno 14 policajaca i osam navodnih 'pantera', a ubijena su dva policajca i tri 'pantere'.“¹⁰² Osim što se spominje broj žrtava sukoba, za ranjene Afroamerikance nije sigurno jesu li članovi organizacije, što nam može sugerirati da je policija ulazila u nepotrebne konfrontacije. Dakle možemo zaključiti kakve naredbe je policija dobivala za moguće konfrontacije, koje je vjerojatno i tražila, s članovima radikalne afroameričke organizacije, kako bi opravdala

¹⁰⁰ ibid.

¹⁰¹ „Odstrel „Crnih pantera““ u *Vjesnik* 31.12.1969

¹⁰² ibid.

upotrebu sile. Članak nastavlja dalje govoriti o institucionalnom problemu policije i kako on doprinosi Crnim panterama: „[...]u javnosti je sve glasnije spoznaja da se Amerika naglo pretvara u otvorenu policijsku diktaturu[...]Policijski teror – opominje također 'Time' – postiže upravo ono što navodno treba da spriječi: 'Crne pantere' dobivaju sve snažniju podršku cjelokupnog crnog stanovništva, one su već postale prava vodeća snaga u borbi za crnačka prava.“¹⁰³ Policija je kao državna institucija stekla nevjerovatnu moć koju iskorištava tako da vrši policijski teror nad pojedincima koji se smatraju prijetnjom državnoj sigurnosti. No, time, kako objašnjava članak, Crne pantere stječu kredibilitet među vlastitim društvom te novine navode afroameričke radikale sada kao glavnu snagu u afroameričkoj borbi za građanska prava.

Stanje na Sveučilištu Yale iznosi *Borba*, 9. listopada 1970. kada ističe pitanje „zašto Bobi Sil i njegovi sljedbenici stječu popularnost među američkom omladinom?“ Članak iznosi: „Tužilac tvrdi da je grupa 'pantera', po nalogu Bobija Sila, mučila i ubila jednog svog člana zbog sumnje da je radio za policiju. Sil odbija tu optužbu i tvrdi da je ubojstvo počinila policija. Tvrdnju, međutim, ne dokazuje, izjave nekih svjedoka govore o Silovoj krivnji.“¹⁰⁴ Objašnjavaju se unutarnji problemi organizacije, optužbe Seala i organizacije da su ubili osobu zbog sumnji da je policijski doušnik. Članak ističe jednostranost izjava svjedoka koji potvrđuju njegov zločin, dok se Sealova obrana smatra nedokazanom. Važno je za napomenuti, da članovi organizacije Crna Pantera nisu bili najuzorniji građani. Borili su se za afroamerička građanska prava, međutim mnogi članovi su svakodnevno konzumirali različite droge, alkohol i bavili se svakojakim ilegalnim aktivnostima. Iako je bilo mnogo samostvorenog razdora unutar takve stranke, njezinom kraju je doprinio razdor koji je stvarao COINTELPRO, program koji je proveo FBI kako bi infiltrirao organizacije sličnog tipa, širio glasine, laži i uzrokovao probleme koji bi doveli do njihovog samouništenja.¹⁰⁵ Članak je prikazao da su vođe stranke, ponajviše Bobby Seal, bili svjesni infiltracija koja je rezultirala u nepovjerenju i paranoji koja je vladala organizacijom. Članak opisuje reakcije pojedinih studenata na suđenje Bobbyju Sealu za ubojstvo: „Mnogo veći broj smatra Bobija Sila herojem, neki čak i nasljednikom Če Gevare. Studenti znaju vrlo malo o Bobiju Silu ili o njegovom programu. Međutim, romantični su heroji su veoma rijetki u ovo naše doba i ako

¹⁰³ ibid.

¹⁰⁴ „REAGIRANJE STUDENATA SA SVEUČILIŠTA JEL?“ u Vjesnik 9.10.1970.

¹⁰⁵ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 132.

vam je potreban jedan morate ga stvoriti[...]"¹⁰⁶ Ističe se da studenti ne znaju mnogo o Sealu, no tadašnji duh vremena, sukob Zapada i Istoka, studentski nemiri, i temeljna revolucionarna socijalistička ideologija koju je Seal zastupao omogućili su mu da stekne podršku od strane studenata Yale –a, što je doprinijelo organizaciji u njezinom djelovanju u javnosti.

Vjesnik izvještava čitatelje i o vanjskoj politici organizacije. Objavljuje se članak *O „Crnoj Panteri“ u Pekingu*, 1. listopada 1971. koji govori o ulozi druge osobe koja je vodila organizaciju, Huey Newton: „30. rujna – Jedan od vođa američkih 'crnih pantera' Huey Newton doputovao je u Peking, javlja Hisinhua[...]Newton je doputovao u Peking u prijateljski posjet na poziv kineskog Udruženja za prijateljstvo s inozemstvom.“¹⁰⁷ Predstavlja se suradnja Crnih Pantera s kineskom organizacijom Udruženja za prijateljstvo s inozemstvom. Novine iznimno detaljno prate razvoj organizacije Crnih pantera, izvještavaju o sukobima koji proizlaze iz njezine problematične ideologije za američku vlast, ali ne antagoniziraju djelovanje organizacije koliko ističu njezin plemenit cilj koji je borba za građanska prava.

¹⁰⁶ „REAGIRANJE STUDENATA SA SVEUČILIŠTA JEL?“ u *Vjesnik* 9.10.1970.

¹⁰⁷ „Vođa „Crnih pantera“ u Pekingu“ u *Vjesnik* 1.10.1971.

5. Afroamerička borba za građanska prava (1970 – 1979.)

5.1. Richard Nixon

Rasni nemiri i neredi u gradovima, društvene dileme, militantna djelovanja pojedinih skupina afroameričkih društva nastavljaju se u 70–ima. Ubojstvom Martina Luthera Kinga pokret za građanska prava izgubio je osobu koja je bila glavni medij između afroameričkog stanovništva i državne vlasti. Mnogi utjecajni afroamerički pojedinci kako na političkoj tako i na kulturnoj sceni nastavljaju ono što je King započeo u nadi da će završiti rasnu netrpeljivost te omogućiti Afroamerikancima da steknu položaj jednakopravan bijelcima. Što se točno događa s pokretom u 70–ima, koje osobe se javljaju na sceni, i kako novine pišu o njima i njihovom djelovanju reći će se u nastavku.

1968. godine za predsjednika SAD–a izabran je Richard Nixon. Jedno od Nixonovih obećanja bila je uspostava „zakona i reda“, simbolična izjava koja je trebala predstavljati završetak rasnih nemira.¹⁰⁸ Pojedine političke akcije Nixonove administracije bile su povoljne za Afroamerikance. Primjerice, povećanje poticaja za poduzeća koja su bila u vlasništvu manjina, prijetnje oduzimanjem prihoda segregiranim javnim školama koji su dolazili iz državnih fondova, formiranje Philadelphia Plana koji je zahtijevao od federalno ugovorenih sindikata da stvaraju bolje prilike zapošljavanja za manjine.¹⁰⁹ Afroamerički povoljna, progresivna politika Nixona nije se sviđala konzervativcima koji su onemogućavali njezino provođenje, što je motiviralo Nixona da nastavi zauzimati tradicionalističke političke stavove.

Borba objavljuje 27. veljače 1970. članak o napadima na Nixonovu administraciju. Članak ističe optužbe demokrata: „Napad je izvršen na prvoj od niza sjednica Komiteta Demokratske stranke[...]Neki govornici optužuju vladu za rasizam i politički oportunitizam. Napad je poveo Hjubert Hamfri, predbacujući vladi da je pomogla ujedinjavanje najkonzervativnijih snaga sa ciljem da se definitivno potkopa desegregacija u školama[...]Senator Volter Mondale koji je bezuspješno vodio bitku u Senatu protiv amandmana republikanskog senatora Stenisa u vezi s desegregacijom, što ga je podržala vlada, predbacio je vladi opći neuspjeh u bici za obranu ljudskih prava.“¹¹⁰ Spomenut je

¹⁰⁸ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 134.

¹⁰⁹ *ibid.*, str. 61.

¹¹⁰ „Novi napadi na Niksonovu vladu“ u *Borba* 27.2.1970.

oportunizam koji se javlja kod političkih osoba koje traže većinsku podršku populacije u stjecanju važnog političkog položaja u zemlji. Žrtvuje se nužnost provođenja zakona kojima bi se dovela manjina u bolji položaj za sigurnost političke pozicije. Tako je u ovom članku predstavljena Nixonova administracija koja prema optužbama demokrata nastoji udovoljiti konzervativcima koji pružaju otpor zakonskom provođenju desegregacije školstva. Članak završava s optužbama demokrata upućenim republikanskim senatorima tvrdeći kako im nije u interesu provesti desegregaciju i zastupati ljudska prava svojih građana.

O daljnjem razvoju problema koji su bili građanska prava Afroamerikanca za Nixonovu administraciju piše *Borba* u članku, 5. srpnja 1970. sa optužbama koje ovaj puta iznosi umjerena afroamerička organizacija NAACP. NAAC nastavlja zastupati afroamerička građanska prava zakonskim putevima i suradnjom s vlasti: „Između administracije predsjednika Niksona i najveće umjerene crnačke organizacije u SAD došlo je prvi put do otvorenog sukoba. Nacionalno udruženje za unapređenje ljudi obojene kože optužilo je Niksonovu vladu da je anticrnačka[...]organizacija koja okuplja srednju klasu i koja je surađivala sa svim američkim vladama za posljednja dva decenija. Optužbe[...]mogle su se do sada čuti samo od pripadnika crnačkih organizacija koje ovdje nazivaju radikalnim[...]usporava desegregaciju u školama i pokušava postaviti rasiste na visoke položaje.“¹¹¹ Članak potvrđuje prethodno iznesena razmišljanja o značaju NAACP za afroameričku borbu za građanska prava, ali i iznosi česte optužbe upućene vlasti od strane organizacija koje su se smatrale radikalnijima. Članak prikazuje Nixonovu vladu u iznimno nepovoljnom položaju budući da članak piše da je Nixonova administracija prva koja ne surađuje dobro s poznatom afroameričkom organizacijom nakon posljednjih 20 godina. Suradnja je u ovom trenutku još više značajna, u vremenu kada se razvijaju radikalniji pokreti koji isključuju mogućnost suradnje s političkim vrhom zemlje, o čemu i članak govori. Nastavljaju se optužbe vlade spomenute u prijašnjem članku, onemogućavanje desegregacije školstva i prisutnost rasizma u visokoj politici.

5.2 Rasni nemiri u Augusti, Jacksonu i Kentu

Težak položaj Nixona uzrokovala su i krvoprolića u Augusti, Jacksonu i Kentu koja su natjerala Afroamerikance i ostale društvene skupine da izađu na prosvjede. O krvoproliću u Augusti *Vjesnik* piše 16. svibnja 1970.: „Autopsijom leševa šestorice Crnaca, koji su ubijeni

¹¹¹ „Nikson optužen da vodi anticrnačku politiku“ u *Borba* 5.7.1970.

prije četiri dana u Augusti, državi Georgiji, ustanovljeno je da se u njih pucalo s leđa. To je znak da je policija otvorila vatru na demonstrante kada su se oni povlačili[...]Do krvoprolića u Augusti došlo je u toku demonstracija Crnaca zbog toga što je jedan crnački dječak na smrt pretučen u oblasnom zatvoru.“ Spominje se i perspektiva o događaju od strane guvernera Lestera Maddoxa koji racionalizira krvoproliće optužbama: „[...]prije dva dana izjavio da su crnačke demonstracije bile djelo 'komunističke zavjere', sada je svu odgovornost za krvoproliće bacio na organizaciju 'Crne pantere'.“¹¹² Opisuje se kako se policija u Georgiji nosi s rasnim prosvjedima, odnosno kako postupa prema Afroamerikancima čime se nastavlja pisati o problemu policijske brutalnosti i diskriminacije prema Afroamerikancima. Članak to potvrđuje navođenjem ubojstva afroameričkog dječaka u zatvoru kao uzrokom demonstracija. Govori se o i dalje prisutnom problemu rasizma koji prevladava u političkom vrhu pojedinih saveznih država kada se iznosi perspektiva Lestera Maddoxa, guvernera Georgije, o događaju.

O krvoproliću u Jacksonu, *Vjesnik* piše 16. svibnja 1970.: „[...]policija je otvorila vatru pošto je iz studentske spavaonice odjeknuo puščani pucanj. Studenti međutim izjavljuju da je to što su policajci čuli bio zvuk obične konzerve[...]to je poslužilo kao povod policiji za krvavi obračun u kojem su dva studenta poginula, a 11 je ranjeno[...]petorica su u kritičnom stanju.“¹¹³ Prikazuje se kako policija, koju štiti zakon, racionalizira nužnost intervencije u prilikama u kojima ona nije nužna, čime im se omogućuje arbitrarno stvaranje sukoba. Članak navodi kako su antiratne demonstracije prethodilo sukobu: „Prije tragičnog incidenta[...]u Jacksonu, u kome prevladavaju Crnci, demonstrirali su zbog toga što se 'previše Crnaca' šalje u Vijetnam. Pred koledž Jackson odmah su prispjeli policajci i nacionalni gardisti[...]“¹¹⁴ Ponovno se, prema novinama, jasno očitava policijsko profiliranje Afroamerikanaca, kao neprijatelja zemlje, čime se nastavlja stvarati razdor u društvu.

Apsurdne metode policije osuđuje naslov članka *Borbe* iz 26. svibnja 1970, koji piše o krvoproliću u Kentu, *Nije bilo potrebno da se primijeni sila*. Članak iznosi izvještaj detroitskog lista koji govori kako je počeo sukob na osnovi neutemeljenih pretpostavki nacionalne garde: „Nikakav snajperist nije pucao na nacionalne gardiste prije nego što je otvorena puščana vatra od koje su poginula četvorica i ranjena studenta. Gardisti su pucali bez

¹¹² „Autopsijom leševa šestorice Crnaca koji su ubijeni prije četiri dana u Augusti[...]“ u *Vjesnik*, 16.5.1970.

¹¹³ „Očevici ponovnog pokolja studenata, ovoga puta u koledžu Jacksonu u državi Mississippi[...]“ u *Vjesnik*, 16.5.1970.

¹¹⁴ *ibid.*

naređenja da tako postupe. Neki su pucali nasumce, dok su neki namjerno gađali u studente[...]Četvorica poginulih studenata nisu bacala kamenje na gardiste. Oni ne pripadaju politički radikalnim elementima.“¹¹⁵ Novine ističu neutemeljeni ulazak policije i nacionalne garde u konfrontaciju s demonstratorima. Koliko je utjecajan afroamerički radikalizam bio govori zadnji dio teksta kada se ističe da poginuli studenti nisu bili pripadnici takve političke struje.

O maršu koji su potaknula krvoprolića u navedenim gradovima, Vjesnik izvještava 21. svibnja 1970.: „Na čelu protestne povorke demonstranti nose dvanaest mrtvačkih sanduka koji simboliziraju broj žrtava palih[...]zbog protivljenja ratu u Indokini i rasnoj diskriminaciji[...]marš je počeo usprkos nastojanjima guvernera države Džordžije Lestera Madoksa, poznatog po svojim rasističkim nazorima, da priječi njegovo održavanje.[...]Ovo je najveća crnačka protestna demonstracija poslije čuvenog protestnog marša crnaca u Alabami prije pet godina.“¹¹⁶ Članak navodi razloge marširanja, razloge o kojima su nas izvijestili prijašnji članci. Ponovno se spominje guverner Maddox i njegovi rasistički ispadi. Novine ističu veličinu marša i stavljaju ga u povijesni kontekst kada ga uspoređuju s maršem koji je započeo u Selmi, 1965. Godine.

5.3. Ralph D. Abernathy i Jesse Jackson, nasljednici pokreta

Zanimljiv članak piše *Borba*, 19. ožujka 1970. u naslovu koji govori: *Prijedlog Ralfa Abernatija, Internacionalizacija borbe crnaca, Kingov nasljednik želi da njegov pokret preraste u međunarodni*. Članak već u naslovu predstavlja Ralfa D. Abernathyja, suosnivača SCLC kao Kingovog nasljednika koji želi nastaviti internacionalizaciju pokreta. To se potvrđuje dalje u tekstu: „Ralf Abernati je dodao da će ovaj njegov pokret 'protiv siromaštva, rata i rasizma' poduzeti uskoro napore da bi prerastao u jedan široki međunarodni pokret[...]istaknuvši da je 'neodrživo sadašnje stanje' u kojem u SAD, kako je precizirano, 'deset posto stanovništva kontrolira preostalih 90 posto u pogledu raspolaganja materijalnim dobrima. U svijetu se stvara dovoljno materijalnih dobara za sve'.“¹¹⁷ Članak prikazuje kako Abernathy nastavlja Kingove posljednje težnje koje su bile jednake ekonomske mogućnosti za

¹¹⁵ „Nije bilo potrebno da se primijeni sila“ u *Borba*, 26.5.1970.

¹¹⁶ „Počeo protestni marš crnaca zbog krvoprolića u Augusti, Džeksonu i Kentu, u *Borba*, 21.5.1970

¹¹⁷ „Prijedlog Ralfa Abernatija, Internacionalizacija borbe crnaca, Kingov nasljednik želi da njegov pokret preraste u međunarodni“ u *Borba*, 19.3..1970.

sve ljude, što je dovelo, po uzoru na Kinga, do optužbi da organizacija i Abernathy zastupaju komunizam kada su preuzeli Kingov „pokret protiv siromaštva, rata i rasizma“.¹¹⁸

Borba govori o pokretu 27. svibnja 1970. u naslovu *Reorganizacija crnačkih pokreta u SAD*. Članak piše: „Prvi put u historiji američkog crnačkog pokreta na jugu pobijedila je ideja da crnci ne treba da se izoliraju, nego da djeluju s bijelcima. Tome je pridonio masovni protestni miting prošle subote u Atlanti na kome je sudjelovao također i značajan broj bijelaca. Cilj je novog pokreta da se spriječi poticanje bijelaca protiv crnaca i obratno[...]Jedan od lidera ovog pokreta dr Ralf Abernati objavio je listu 'nepoželjni političara' u ovoj godini protiv kojih bi se trebalo da se povede kampanja. Na listi se nalaze predsjednik Nikson[...]“¹¹⁹ Članak prikazuje čitateljima da afroamerički radikalizam nije zaustavio suradnju između Afroamerikanaca i bjelačkog društva, te da se uspostavlja suradnja kojom se nastoji prekinuti rasna netrpeljivost u zemlji. Abernathy se spominje kao jedan od predvoditelja te suradnje i kako ju on nastoji provesti isključivanjem političara koji omogućuju i zastupaju rasizam u američkom društvu, među kojima je i predsjednik Nixon. Ovaj članak ne navodi Abernathyja kao Kingovog nasljednika, ali ga ističe kao jednog od predvoditelja pokreta i značajnu osobu koja je omogućila suradnju bijelaca i Afroamerikanaca koja bi trebala omogućiti daljnji napredak društva.

Osim Abernathyja, za nastavak pokreta bio je važan Jesse Jackson. O njemu piše *Borba* u članku s naslovom *Novi lider „Crne sile“ u Čikagu*, 25. ožujka 1972. Prikazuje se Jacksonova black empowerment retorika: „'Ja sam netko', viče on u mikrofon, 'ja sam lijep'. On ne govori za sebe nego za svoje crne slušaoce, za sve crne u Americi. 'Možda sam siromašan – ali sam netko. Možda sam na socijalnom osiguranju, možda sam u zatvoru – ali sam crn, lijep sam, ponosan sam!'“¹²⁰ Zatim se spominje ekonomska operacija PUSH – ljudi ujedinjenih koji služe čovječanstvu, koju je Jackson organizirao u nastojanju da se: „[...]nenasilnim metodama njegovog učitelja i zaštitnika Martina Luthera Kinga iskorijene korijeni rasizma i nepravde[...]borba se, po njegovom uvjerenju, sada prije svega mora voditi za eliminiranje barijera koje stoje na putu punog uključenja crnih u ekonomski proces[...]Ako se ne učini kraj rasnoj diskriminaciji u sindikatima, ako se ne izjednači životni standard između klasa, ako se

¹¹⁸ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 133.

¹¹⁹ „Reorganizacija crnačkih pokreta u SAD“ u *Borba*, 27.5.1970.

¹²⁰ „Novi lider „Crne sile“ u Čikagu“ u *Borba* 25.3.1972.

ne riješi problem droga, ako se ne zaustavi smanjenje broja škola[...]"¹²¹ Jesse Jackson je već u 60-ima, otišao u Chicago gdje je organizirao operaciju Breadbasket, koja je prethodila operaciji PUSH.¹²² Operaciju PUSH omogućila je Jacksonu da postane afroamerički ambasador u suradnjama s korporacijama SAD-a, do takvog položaja je došao zahvaljujući uspješnim prijetnjama i provođenjem bojkota Afroamerikanaca u pojedinim korporacijama u kojima je pronalazio neproporcionalan broj bijelih i afroameričkih zaposlenika na najvišim radnim položajima.¹²³

Članak nakon predstavljanja Jacksonove ekonomske politike piše o problemu koji je Kingovo nasljedstvo u borbi za građanska prava: „Poslije ubojstva u Memfisu, Džekson se, kao druga ličnost hijerarhije našao iza direktnog Kingovog nasljednika, znatno starijeg i opreznijeg Ralfa Abernatija. Potpuno različiti temperamenti, ove dvojice od početka su doveli do zategnutosti[...]Da li je rascjep nanio pokretu i idealima Martina Luthera Kinga težak, možda smrtonosan udarac, ili mu je suparništvo između njegovih nasljednika, naprotiv, dalo nove podstreke – to zasad ostaje sporno pitanje. Pod Abernatijem, čija se snaga očito više sastoji u lojalnom upravljanju preuzetim naslijeđem nego u inicijativama. SCLC je posljednjih godina izgubila nešto od svoje aktivnosti i udarne snage.“¹²⁴ Novine uspoređuju Jacksona s Abernathyjem, prikazuju Abernathyja kao umjerenog predvoditelja pokreta, dok je o Jacksonu već stvorena slika osobe koja se zalaže za radikalnije metode ostvarivanja prava Afroamerikanaca na području ekonomije. Jackson želi da Afroamerikanci steknu određeni ekonomski kredibilitet u društvu što bi im omogućilo stjecanje ravnopravnog odnosa, u drugim područjima života, s privilegiranim bjelačkim društvom. Članak nije siguran kako da piše o razlikama u metodama između Abernathyja i Jacksona u kontekstu daljnjeg uspjeha pokreta, ali jedna od pretpostavki jest da je Abernathy previše pasivan u svojoj borbi što je i rezultiralo u manjoj aktivnosti SCLC organizacije nakon Kingove smrti. Međutim, članak ne nudi Jesse Jacksona kao rješenje za oživljavanje pokreta, već ostavlja čitatelja u dilemi.

¹²¹ ibid.

¹²² Dierenfield, Bruce J. The Civil Rights Movement. New York: Routledge, 2008., str. 129.

¹²³ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹²⁴ „Novi lider „Crne sile“ u Čikagu“ u Borba 25.3.1972.

5.4. Afroamerička politička stranka

Vjesnik čitatelje izvještava o organizaciji političke stranke Afroamerikanaca u objavi iz 16. ožujka 1972. Članak započinje isticanjem povijesne važnosti događaja i što se željelo postići: „Najveća manjina SAD – crnačka – prvi put u američkoj povijesti održala je svoju političku konvenciju (od 10 do 13. ožujka, u Garyju kraj Chicaga). Oko tri tisuće delegata i isto toliko promatrača nije se sastalo da bira svoga predsjedničkog kandidata, nego da pokuša stotinjak političkih struja usmjeriti prema političkom jedinstvu, jedinstvu bez jednoličnosti – kako su isticali.“¹²⁵ U radu je spomenuto već nekoliko osoba koje su se istaknule u 70-ima, u borbi za građanska prava. Stokely Carmichael, vođa SNCC-a, čelništvo Crnih pantera koje je imalo mnogo problema unutar svoje organizacije, zatim u zastupanju radikalnih metoda na području ekonomije javio se Jesse Jackson, Abernathy se isticao kao osoba koja je bila najbliže Kingovoj političkoj slici, zastupao je umjerenu struju koja je bila međurasne prirode. Međutim, Abernathy nije bio King, nije bio dovoljno karizmatičan, utjecajan i odnosi s članovima visoke politike nisu bili isti. Frakcije koje su se temeljile na različitim mišljenjima o provođenju te borbe kočile su njezin uspjeh. No, Afroamerikanci su bili svjesni nužnosti i želje da se borba za građanska prava nastavi.

Isti članak prikazuje kako je izgledala politička podjela Afroamerikanaca: „Jedni kažu da bi se Crnci trebali udružiti iza jedinoga crnačkog predsjedničkog kandidata Shirley Chisholm. Drugi prigovaraju što je Shirley žena, što se, kad je odlučivala da se kandidira, nije dogovorila s ostalim crnačkim vođama, što ih se izjašnjava za udruživanje svih manjina u SAD i nije za strogo crnačku kampanju. Treći su se već obećali ostalim kandidatima. Četvrti podržavaju Nixona: Peti vjerojatno ironično pretjeruju do nevjerojatnosti i predlažu izborni listić na kojem bi najpoznatiji američki rasist, guverner Alabame George Wallace, bio predsjednik, a Shirley Chisholm potpredsjednik, što bi navodno imali podršku i anticrnačkih i procrnačkih glasača[...]Najodlučniji crnački nacionalisti, većinom iz sjevernjačkih gradova SAD, izjašnjavaju se za separatizam, [...]stranka, neovisna o demokratima i o republikancima. To su pretežno mlađi političari.“¹²⁶ Ovaj dio članka piše o mnogim problemima koje je afroameričko društvo imalo u nastojanju da formira političku stranku koja bi mogla djelovati na najvišoj razini. O položaju afroameričkih žena govorila je, spomenuta u članku, Shirley

¹²⁵ „Najveća manjina SAD – crnačka – prvi puta u američkoj povijesti održala je svoju političku konvenciju“ u *Vjesnik*, 16.3.1972.

¹²⁶ *ibid.*

Chisholm. Afroamerički feminizam je u 70–ima tek doživljavao svoju modernu artikulaciju, zbog čega je Chisholm bila jedan od problema za pojedine muške afroameričke političare.¹²⁷ Problem koji se javlja kod suradnje umjerenih i radikalnih političara, a spominje se u članku jest pitanje rasne ekskluzije u novoosnovanoj stranci, treba li se dopustiti članstvo ljudima drugih boja kože. Opisuje se i oportunizam određenih Afroamerikanaca, koji su stekli svoj položaj zbog umjerenog djelovanja, zastupanjem stavova koje zauzimaju političari na vlasti čime se onemogućuje ostvarivanje pojedinih ciljeva u borbi za građanska prava. Zadnji problem o kojem se piše je revolucionarnost mladosti koja se zalaže za separaciju. Članak detaljno prikazuje silne političke struje koje su sprječavale političko jedinstvo Afroamerikanaca.

Na konvenciji je donesena rezolucija, članak iznosi zahtjeve koji su izneseni: „[...]poboljšanje materijalnog položaja Crnaca, ravnopravni odnos bijelog društva prema njima, zahtijeva se i proporcionalno uključivanje Crnaca u sve političke strukture. Zahtijeva se za Crnce 15 od ukupno 100 senatorskih mjesta, 66 mjesta u predstavničkom domu Kongresa. Traže i veći utjecaj na američku vanjsku politiku, osobito u odnosima s afričkim i srednjoameričkim državama.“¹²⁸ Dakle, osim osnovnih težnji, stjecanja građanskih prava koja uživa bjelačko društvo, novine prikazuju čitateljima da se zahtijeva bolja zastupljenost Afroamerikanaca u visokoj politici što prikazuje daljnji razvoj pokreta, afroameričku borbu za većim političkim utjecajem.

5.5. Rasni nemiri u Newarku, segregacija u Bostonu i Detroitu

O nemirima u Newarku koji su motivirani lošim ekonomskim stanjem Afroamerikanca govori *Vjesnik* 5. rujna 1974.: „Policija je dobila nalog da hapsi ako na ulici zatekne više od dvije osobe zajedno. Naredba (inače crnog) gradonačelnika Kennetha Gibsona potrajat će 'do dogledne budućnosti'. Posljedica je to nereda koji je od nedjelje traje u ovom gradu of 400 tisuća stanovnika, od čega je polovica crnih i 10 posto Portorikanaca[...]Pravi uzroci eksplozija nezadovoljstva uglavnom su isti: ogorčenje sirotinje, uglavnom obojene i nezaposlene, ili slabo plaćene ako je zaposlena, postaje neizdrživo osobito ljeti kad se u

¹²⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹²⁸ „Najveća manjina SAD – crnačka – prvi puta u američkoj povijesti održala je svoju političku konvenciju“ u *Vjesnik*, 16.3.1972.

najzapuštenijim dijelovima gradova ugrije beton i topli asfalt. Povodi neredima obično su beznačajni. Najčešće ih izazove brutalnost bijele policije (u pravilu, u američkoj policiji tek je nekoliko postotaka obojenih).“¹²⁹ Članak ističe afroameričko podrijetlo gradonačelnika. Opisuje se demografska slika grada u kojem je 50% stanovništva afroameričko stanovništvo, čime se vjerojatno nastoji objasniti da unatoč činjenici da Afroamerikanac nije manjina u gradu, još uvijek nije stekao ravnopravne ekonomske prilike i žrtva je policijske brutalnosti, institucije u kojoj ujedno nije dovoljno zastupljeno afroameričko društvo. Prikazuje se i loše psihološko stanje Afroamerikanaca ljeti, kada su životni uvjeti teži zbog visokih temperatura. Afroamerikanac se nalazi, prema ovome članku, u okolini koja ga motivira da pristupi radikalnijim afroameričkim političkim strujama.

Članak nastavlja o činjenici da su Afroamerikanci počeli zauzimati mjesta u gradskoj upravi i značaj istog za afroameričko stanovništvo: „U nekim gradovima s crnačkom većinom na čelu gradske uprave posljednjih godina izabrani su crnci, ali se ni time situacija za sirotinju nije značajnije promijenila[...]prigovara da su 'napustili svoj crni narod'. [...]Mlađi Crnci i Portorikanci u ponedjeljak su demonstrirali pred gradskom vijećnicom. Protestirali su protiv brutalnih postupaka bijele policije, tražili istragu i smjenjivanje šefa policije[...]U Newarku sada crnačke vođe nastupaju kao posrednici i pregovarači između pobunjenika i gradske uprave.“¹³⁰ Tek se u gradovima s afroameričkom većinom javlja mogućnost da Afroamerikanac stekne položaj u gradskoj upravi, što je čini se veliko postignuće kada novine na ovaj način iznose informaciju. Međutim, novine pišu o uzaludnosti istog, budući da se ekonomska slika grada ne mijenja u smjeru poboljšanja ekonomskih prilika za afroameričko društvo. Ovo prisiljava mlađu populaciju na politički aktivizam koji, kako pišu novine, pomaže afroameričkim vođama da lakše postignu sporazum s gradskom upravom.

Rasna netrpeljivost nastavlja se u 1974. godinu. *Vjesnik* objavljuje članak 15. listopada, s istaknutim tekstom: „U Detroitu i Bostonu skoro kao nekad u Little Rocku: pobijedili su rasisti koji ne žele da im djeca idu u školu sa Crncima[...]Detroit doduše nije na liberalnom istoku kao Boston, nego na sjeveru srednje Amerike.[...]Zakonodavci su smatrali da su učinili svoje. Usvojili su zakon prema kojem u javnim školama imaju ista prava pripadnici svih rasa[...]U školama mora postojati i rasna ravnoteža i ako treba – neka se prevozi djecu iz crnih

¹²⁹ „Pobuna obojenih u Newarku“ u *Vjesnik*, 5.9.1974

¹³⁰ *ibid.*

naselja u bijele škole i obratno.“¹³¹ 17 godina nakon borbe za integraciju Little Rocka segregacija školstva i dalje prožima američko društvo. Koliko je i dalje prisutan rasizam u zemlji govori dalje tekst kada ističe da se radi o gradovima sa Sjevera. Članak opisuje kako je zakonodavstvo isplaniralo provođenje integracije Afroamerikanaca u školstvo, međutim stav roditelja i rasistički nastrojeno pravosuđe jest ono što sprječava provođenje zakona, integraciju. To potvrđuje dalje tekst koji donosi izjavu roditelja pripadnika bjelačkog društva i jednu parnicu: „Nismo bježali iz upropaštenih gradova zato da nam djecu vraćaju u zapuštene gradske škole[...]Detroitu su bijeli roditelji prije dvije godine povelili parnicu[...]Devetorica se vrhovnih pravnika SAD podijelilo. S pet prema četiri glasa presudili su da busing ne smije prelaziti općinske granice[...]jedan od četvorice sudaca[...]Thurgood Marshall, nazvao je presudu 'gigantskim korakom natrag' nakon dvadeset godina napora Vrhovnog suda da u školama SAD ukinu rasnu podvojenost.“¹³² Thurgood Marshall bio je afroamerički pravnik koji je uspješno branio tužitelje u slučaju Brown v. Odbor za obrazovanje, 1954. kada je i zakonski ukinuta segregacija u školstvu.¹³³ Zbog toga je ovdje važno njegovo mišljenje, o nazadovanju zakona za koji se borio prije 20 godina. Novine govore o razvoju ovog zakona kroz prošlost, o zakonima koji su doneseni 1896. i 1954. i kako ekonomska diskriminacija i povlašteni položaj srednjih i viših klasa sprječava napredak američkog društva: „Stara rasistička doktrina 'odvojeno i nejednako' bila je svojevremeno zamijenjena nešto blažom varijantom 'odvojeno ali jednako'. Povijesnom je odlukom Vrhovnog suda 1954. I to načelo proglašeno neustavnim[...]Detroitska presuda zaustavlja taj proces[...]Mržnja se –nipošto slučajno – širi najviše između crne sirotinje i bijelaca koji su se tek izvukli iz siromaštva[...]Srednja ili više klase sasvim su nezainteresirane za busing – svađe. Njihova djeca idu u privatne škole. Intelektualna krema Amerike ne stvara se u besplatnim javnim nego u skupnim privatnim školama.“¹³⁴ Piše se o razlici u ekonomskom razvoju čime se izolira afroameričko društvo i omogućuje uspješno provođenje rasne segregacije pomoću privatnog školstva koje nije financijski dostupno afroameričkom društvu. Takva društvena dinamika omogućuje rasizmu da se ukorijeni duboko u društvo, dinamika koja nagrađuje privilegirane i diskriminira podređene.

¹³¹ „Jug se povampirio na Sjeveru“ u Vjesnik, 15.10.1974.

¹³² ibid.

¹³³ Dierenfield, Bruce J. The Civil Rights Movement. New York: Routledge, 2008., str. 23.

¹³⁴ Jug se povampirio na Sjeveru“ u Vjesnik, 15.10.1974.

Problem se ponavlja u gradu Bostonu. Isti članak izvještava: „U Bostonu je eksplozija jer bijeli roditelji ne žele busing ni u gradu[...]Kad je policija počela voditi crnu djecu u školu, bijeli su roditelji – u znak protesta – odlučili da svoju djecu zadrže kod kuće. S rasističkog su Juga ironične poruke: uvijek smo tvrdili da će se spajanje rasa zaustaviti kada budu ugroženi bijelci Sjevera.“¹³⁵ Prikazuje se poprilično slična situacija kao u Detroitu. Rasistički transparentan Jug poistovjećuje Sjever s vlastitim vrijednostima društva što se i oslikava u školstvu. Koliko je teško bilo provesti integraciju, i u kojoj mjeri je otpor bijelaca 1974. bio na razini 1957. godine navodi ostali dio teksta: „David Duke[...]Ku Klux Klana, došao je[...]da pomogne bijeloj braći...Odněkud su autobusom stigli i pripadnici neonacističke 'Nacionalsocijalističke stranke bijelih ljudi'[...]senator Edward Kennedy nastojao je smiriti demonstrante[...]Dovikivali su mu zašto se njegovo dijete ne vozi autobusom u crnu školu? [...]Sjevernjački se Boston – 17 godina kasnije – potpuno izjednačio s rasističkim južnjačkim Little Rockom.“¹³⁶ Novine opisuju djelovanje, i dalje prisutnih, organizacija koje zastupaju različite rasističke ideologije prema kojima je Afroamerikanac osoba manje vrijednosti, podređen pripadnicima bjelačkog društva. Prikazuju se osobe koje posjeduju najveću političku moć, koje u takvom sukobu ostaju bespomoćne u mjeri u kojoj zastupaju slične rasističke stavove. Političke osobe često gube kredibilitet kada se antirasni zakoni koje nastoje provoditi ne podudaraju s njihovim stavovima u privatnom životu. Članak završava poistovjećivanjem Bostona 1974. godine s Little Rockom u 1957. godini čime se ističe stagnacija američkog društva u pogledu rasizma problem zakonskog provođenja integracije školstva.

5.6. Rasni nemiri u Los Angelesu, Jimmy Carter

Večernji list 1975. objavljuje članak koji obilježava obljetnicu, 10 godina od poznatog rasnog nemira u Los Angeles getu, Watts. U kolovozu, 1965. Watts je eksplodirao u nemirima nakon što su se dolaziti vijesti u javnost o trudnici koju je brutalno pretukao bijeli policajac.¹³⁷ Nemir je pokušao smiriti Martin Luther King, ali neuspješno. Prosvjednici su ga oslovljavali s pogrđnim nazivom „Uncle Tom“, koji je predstavljao oportunističke Afroamerikance, voljne pripadnike rasističkog bjelačkog društva. Demonstranti su odlučili poslati poruku javnost o teškom ekonomskom položaju u kojem Afroamerikanac živi uništavanjem trgovina i ostalih

¹³⁵ ibid.

¹³⁶ ibid.

¹³⁷ Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008., str. 128.

poduzeća koje su bile u vlasništvu bijelaca. Vlasnici tih trgovina su često provodili ekonomske prakse kojima se vršila eksploatacija afroameričkog društva. Ponajviše putem plaća koje su bile manje za Afroamerikance, i povećanja cijena proizvoda za kupce koji su pripadali afroameričkom društvu. Rasna diskriminacija bila je prisutna i u ostalim područjima života. U školstvu, koje je za Afroamerikance bilo inferiornije, komunalno nije redovito dolazilo u geto što je stvaralo dodatnu nervozu u društvu i policijska brutalnost je bila svakodnevica.¹³⁸ Članak, 11. rujna 1975, govori zašto se obilježava 10 godina od nemira u Wattsu: „Ovih dana javnost se sjetila te žalosne epizode ne samo zato što je prošlo točno deset godina od događaja, nego i zbog toga što su se u nekim američkim gradovima dogodili slični izgredi, samo, dakako, mnogo manjeg opsega[...]Trebalo je ubrzati zapošljavanje, organizirati sezonske ljetne poslove za omladinu, sagraditi dostojne stanove za beskućnike, poboljšati zdravstvenu službu u četvrti. Prema vladinim procjenama u posljednjih deset godina, Watts je dobio 400 milijuna dolara pomoći, ali – riješeno nije gotovo ništa. Nezaposleno je oko 50 posto stanovnika[...]sagrađeno je vrlo malih novih stanova, a od obećane gradnje nekih industrijskih pogona u blizini Watta[...]neće biti ništa[...]a šteta od vatre, namjernog uništavanja i pljačke procijenjena je na 200 milijuna dolara.“¹³⁹ Animozitet u društvu je i dalje prisutan. Članak piše kako se problem može riješiti ekonomskim putem, ali se on sputava. Siromašnom Afroamerikancu se onemogućavaju jednake ekonomske prilike, ne stvara se dovoljno poslova za stanovništvo, zdravstvene prilike nisu jednake. Spominje se količina financijske pomoći koju je primio Watts, međutim, članak navodi i novčanu vrijednost štete koja je počinjena 1965. čime ispomoć od 400 milijuna dolara gubi na vrijednosti kada je šteta uzrokovana nemirima u vrijednosti od 50% ispomoći.

Problem nije moguće riješiti isključivo financijama ako je rasna diskriminacija prema nezaposlenim Afroamerikancima i dalje prisutna čime se rasna netrpeljivost povećava kako pišu novine: „Za nezaposlene se stalno brinu jedino neke crnačke organizacije koje same pokušavaju stvoriti trgovačka i proizvodna poduzeća u Wattsu, ali im to zbog pomanjkanja novca ne polazi za rukom[...]danas su stanovnici Watta već toliko rezignirani da od vlasti više mnogo ne očekuju[...]U jednom trenutku neredi poput onih u Wattsu doimali su se kao da imaju određeno političko značenje za crnačku borbu, no danas je očito da oni nisu pokrenuli s mrtve točke rješavanje ekonomskih problema američkih Crnaca, a tu je temelj cjelokupnog

¹³⁸ ibid.

¹³⁹ „Nepoznat naslov – Watts neredi“ u Večernji list, 11.9.1975.

rasnog problema.“¹⁴⁰ Ponavlja se ekonomski problem iz kojeg proizlazi rasizam, ali i rasizam iz kojeg proizlazi ekonomski problem. Pokret afroameričkih lidera je trebao natjerati vlast da pomogne afroameričkom društvu u stjecanu boljeg ekonomskog položaja, međutim, ovaj članak prikazuje da pokret nije imao značajnog utjecaja u poboljšanju afroameričkog položaja u društvu, čime se javlja percepcija bespomoćnosti i bezizlaznosti iz situacije.

Posljednja vijest, koja se pronalazi, a značajna je za pokret, dolazi iz kraja 70 – ih, koja obavještava čitatelje o pozitivnim vijestima u visokoj politici u afroameričkoj borbi za građanska prava. Za to se zahvaljuje predsjedniku Jimmyju Carteru i njegovoj politici na temelju koje osvaja Nagradu Martina Luthera Kinga za mir. *Vjesnikov* članak objavljen 7. siječnja 1979. piše: „Objavljujući odluku žirija Coretta King izjavila je da je osim zasluga u unutrašnjoj politici SAD, predsjednik Carter dobio ovo priznanje za izuzetne napore u borbi za prava čovjeka i zbog angažiranja za uspostavljanje mira na Srednjem istoku.“¹⁴¹ Članak slavi Carterove uspjehe u borbi za ljudska prava. Međutim, Carter je u zemlji zapamćen kao neučinkoviti predsjednik na području građanskih prava i ekonomije koja je propadala za vrijeme Nixona i Forda, i nastavila propadati za vrijeme Cartera.¹⁴² U njegovom mandatu javila se opsada američke ambasade od strane iranskih studenata koja je ostala pod opsadom i na kraju Carterovog predsjedništva. Najveće zasluge od strane afroameričkog društva Carter je trebao dobiti na temelju njegovog nastojanja da poveća zastupljenost Afroamerikanaca u visokoj politici zemlje.¹⁴³ Možda je ova nagrada trebala omogućiti da se stvori narativ o poboljšanju položaja Afroamerikanaca zahvaljujući Carterovoj administraciji čime bi se motivirale daljnje zakonske mjere u istom smjeru. Članak nagradu prezentira kao ono što se njome implicira. Ona je dokaz o Carterovim pozitivnim postignućima na području afroameričke borbe za građanska prava. U novinama se ne preispituje vjerodostojnost osvajanja nagrade ovakvog karaktera.

¹⁴⁰ *ibid.*

¹⁴¹ „Carteru „Nagrada Martina Luthera Kinga za mir““ u *Vjesnik*, 7.1.1979.

¹⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6> .

¹⁴³ „Carteru „Nagrada Martina Luthera Kinga za mir““ u *Vjesnik*, 7.1.1979.

6. Pokret za građanska prava u sportu i kulturi

6.1. Sport

Kako je pokret dobivao sve veći značaj i afirmaciju šire populacije tako je sve više osoba koje su bile poznate u javnosti zbog svojih postignuća, bilo u sportu ili kulturi, nastojalo podignuti svijest javnosti o problemu rasizma u zemlji. Razvoj medija omogućio je politički aktivizam najuspješnijih pojedinaca afroameričkog društva na područjima koja nisu bila politika i ekonomija. Neke od tih osoba, koje će se spomenuti u radu, bile su: Muhammad Ali, Amiri Baraka, James Baldwin, James Brown i Marvin Gaye.

Najpoznatiji sportaš koji je bio blisko vezan uz pokret i sudjelovao političkom aktivizmu, bio je boksač Muhammad Ali. *Večernji List* piše o boksaču 1. studenog 1974. Članak opisuje Alijevo djetinjstvo: „Za crnačke prilike imao je razmjerno sretno i mirno djetinjstvo. Završio je i gimnaziju, što je ipak bio pothvat za crnačku djecu u južnjačkim državama SAD sredinom pedesetih godina. Pa ipak Cassius je u mladosti snažno osjećao rasnu potlačenost.“¹⁴⁴ Spominju se Alijeva postignuća u školi za koja se zahvaljuje lakšem položaju u kojem je bio u odnosu na drugu afroameričku djecu koja su se školovala. Potvrđuje se već opisano stanje u školstvu, u 50-ima, kada se donosi zakon o zabrani segregacije u školstvu.. Članak objašnjava kako je Ali promijenio svoje ime zbog političke konotacije koja se vezala uz njegovo rođeno ime, Cassius Marcellus Clay III: „Clay je dobio ime prema jednom drugom Cassiusu Marcellusu Clayu, koji je živio u prošlom stoljeću u Kentuckyju. Taj Cassius Marcellus Clay bio je borac za crnačka prava, abolicionist i u njegovu čast tri su generacije muškaraca u Clayovoj obitelji nosile njegovo ime. No, taj Cassius Marcellus Clay bio je bijelac i borac za crnačku integraciju, a boksački šampion Cassius Clay sredinom šezdesetih postat će neprijatelj takvog rješavanja crnačkih problema, pretvorit će se u crnačkog ekstremistu, postat će simbol crnačke samosvijesti i samosvojnosti i u skladu s tim napustit će svoje bjelačko ime i uzeti ime za koje smatra da odgovara američkom crnačkom identitetu – postat će Muhammad Ali.“¹⁴⁵ Objašnjava se kako je Ali zastupao umjerenu, integracijsku političku struju prije svojeg novog imena. Novo ime obilježava Alijev prelazak u drugu političku struju, afroamerički nacionalizam koji se zalagao za separatizam i formiranje afroameričke nacije.

¹⁴⁴ „Život, pad i uspjesi Cassiusa Claya, - Muhammada Alija“ u *Večernji List*, 1.11.1974

¹⁴⁵ *ibid.*

Novu političku struju je Ali pronašao u organizaciji Nacija Islama i u njegovoj vođi Elijahu Muhammadu.. Osim s Elijahom Muhammedom, Ali je bio blizak i s Malcolmom X, drugom najvažnijom osobom u organizaciji. Kako je ideološko borba koju je Ali zastupao antagonizirala bjelačko društvo vidimo dalje u članku gdje Ali govori: „Ta bjelačka krv – kaže danas Muhammad Ali – koja, na žalost teče u mojim venama, boli me i ljuti. Mrzim tu krv, jer, što smo crniji, što smo čišći Crnci, to smo jači.“¹⁴⁶

Četiri godine kasnije, 21. ožujka 1978., o Alijevom doprinosu afroameričkom društvu i političkom aktivizmu govori *Vjesnik*: „Izgradio je bolnicu u Chicagu gdje se primaju samo Crnci[...]Mohamed Ali se zalaže za Crnce iz Harlema koji živi postrance od vladajućeg društva[...]Genij boksa postao je propovjednik siromašnih[...]Mohamed Ali crpi svoje milosrđe u islamu, religiju koju je prigrio 1964. godine[...]Bijelci mu nikad neće oprostiti vezivanje za Crne Muslimane. Kao musliman prožimao se idejama velikih vođa Elijah Mohameda i Malcolma X – a dugo je vremena je posjećivao ovog posljednjeg. Bili su prijatelji i dijelili iste ideje. Kada je 1965. ubijen[...]“¹⁴⁷ Novine pišu o Naciji Islama kojoj pristupa Ali, kroz mišljenje bjelačkog društva koje smatra organizaciju štetnom za društvo. Spominju se osobe čije ideje je prisvojio kada se navodi Alijev blizak odnos s ubijenim Malcolmom X. Članak prikazuje Alijevu želju da internacionalizira borbu protiv rasizma i kontroverznu odluku da se ne unovači za ratu u Vijetnamu, te kakav je simbol bio za afroameričko društvo: „'Uspostavit ću vezu sa šefovima afričkih i azijskih zemalja.' 'Odbijam da idem ubijati moju žutu braću u Vijetnamu[...]Za sve Crnce on je otjelovljenje pobjede nad imperijalizmom[...]Mohamed Ali je autentični Crnac, suprotnost borcu, intelektualcu, odsjećenem od stvarnosti geta. Teorijske i akademske rasprave ne diraju nimalo. Treći svijet koji više traži model s kojim se može identificirati. Ali ga utjelovljuje sa svojim plemenitim idejama, privlačnošću i izgledom porodičnog čovjeka.“¹⁴⁸ Ali je, kako novine prikazuju, imao simboličnu vrijednost u borbi za građanska prava za one koji nisu pripadali intelektualnom sloju afroameričkog društva. Kako se može svatko boriti za Afroamerikance Ali je pokazivao u ringu i izvan njega, čime je prodirao u različite afroameričke zajednice. Iako su ekstremne ideje u više slučajeva kočile, nego omogućavale napredak Afroamerikanaca u bjelačkom društvu, one su bile važne u angažiranju američke populacije i poticanju suradnje

¹⁴⁶ ibid.

¹⁴⁷ „Ali je veliki, a Mohamed je njegov prorok“ u *Vjesnik*, 21.3.1978.

¹⁴⁸ ibid.

američke vlasti s umjerenijim političkim strujama pokreta. Ali je osvježavao borbeni mentalitet afroameričke zajednice pred kojom je još bio dugi put za ravnopravan položaj u zemlji.

6.2. Kultura

Među poznatim političkim aktivistima na području kulture bio je radikalni afroamerički pjesnik, Amiri Baraka. Baraka je danas poznat po pjesmi „It's Nation time“ u kojoj je zagovarao militantnost Afroamerikanca i nacionalizam.¹⁴⁹ O Baraku piše *Večernji list*, 25. rujna 1972.: „[...]crnački pjesnik i dramatičar LeRoi Jones (njegove drame, izvođene su i u našoj zemlji, redovno obrađuju ugnjetavanje Crnaca u bijelom društvu). Prije nekoliko godina uzeo je ime Imamu Amiri Baraka.“¹⁵⁰ Kulturološki, objašnjava nam članak, afroamerički pokret za građanska prava bio je prisutan na našim prostorima kroz drame Amira Barake koje su prikazivale kako je bjelačko društvo podređivalo Afroamerikance. Članak navodi Barakova razmišljanja iznesena na kongresu u San Diegu: „Američki politički sistem kao i sve druge bijele institucije u SAD, stvorene su da djeluju u korist bijelaca. I Demokratska i Republikanska partija krive su zbog rasne netrpeljivosti u Americi. Želimo najprije stvoriti snažnu crnačku političku stranku u SAD, a zatim Svjetsku Afričku partiju, koja bi se borila za oslobođenje svih crnačkih naroda[...]“¹⁵¹ Članak prikazuje da Baraka ne nastoji samo djelovati u pokretu kroz umjetnost koju stvara, već se direktno uključuje u politiku, želi sudjelovati u okupljanju Afroamerikanaca koji bi formirali jednu političku stranku koja bi se zalagala za rasnu ekskluziju i internacionalizaciju pokreta. Članak prikazuje da se jugoslavenske novine bave afroameričkom borbom za građanska prava i u kulturološkom pogledu.

Najpoznatiji afroamerički književnik u pokretu bio je James Baldwin. Baldwinovo najpoznatije djelo je *The Fire Next Time* koje se bavi problemom rasizma. Danas je poznata Baldwinova izjava, tijekom jednog intervjua za vrijeme demonstracija u Birminghamu, kojom ističe dugotrajnost afroameričke borbe za građanska prava. Na razmišljanje novinara, „za

¹⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹⁵⁰ „Nepoznat naslov - Imamu Amiri Baraka“ u *Večernji list*, 25.9.1972.

¹⁵¹ *ibid.*

promijene koje tražite, treba vremena", James Baldwin je odgovorio: „Kažete da treba vremena. Traženje promjena je uzelo vrijeme mog oca, vrijeme moje majke, vrijeme mog brata i sestre, vrijeme mog djeda i bake, vrijeme mog nećaka i nećakinje. Koliko vremena vam trebamo dati za takozvani napredak?“¹⁵²

Vjesnik objavljuje članak 2. rujna 1967. koji iznosi Baldwinov intervju s tjednikom *Le Figaro littéraire*. Intervju se održava u vrijeme jačanja spomenutih radikalnijih političkih struja. U vrijeme kada počinju sve jače djelovati afroameričke snage poput onih koje predvodi Stokely Carmichael i čelništvo Crne pantere. Članak iznosi Baldwinovu izjavu: „Pravo je čudo što bijes nije izbio posvuda, što požar nije zahvatio cijelu Ameriku[...]New Jersey je rasistička država. Crnci su u njoj zbiti u odvratnim getima, gdje je stanarina visoka, vode je premalo, škole ne postoje, a smeće se odvozi samo povremeno. 90 posto onih koji tu žive nezaposleno je. A novinari onda izigravaju začuđenost[...]Kako da onoga koji nema ništa spriječite da ne krade, Kako da onoga koji je ostao bez nade spriječite da ne ubija – to je jednako samoubojstvu[...]Harlem ima na stotine nezaposlenih lift – boy. Ono što novinari ne kažu, ili samo rijetko spominju, to je činjenica da su pobunjenici prije svega nezaposleni!“¹⁵³ Baldwin objašnjava u tekstu koliko je težak položaj Afroamerikanaca u društvu kada ističe da je čudo što cijela zemlja ne osjeća posljedice, nemire, koji proizlaze iz rasizma s kojim se Afroamerikanac mora nositi. Zaključuje da u rasnoj netrpeljivosti sudjeluju i novinari koji odbijaju razumjeti ekonomske i društvene neprilike u kojima se Afroamerikanci nalaze, te tumače njihove načine protestiranja kao prirodnim stanjem Afroameričkog uma. Članak iznosi daljnja Baldwinova razmišljanja koja sugeriraju da Baldwin rješenja za rasnu diskriminaciju i ekonomsku represiju traži u socijalizmu: „Otprilike svaki deseti građanin Amerike je Crnac. Ali nama ne pripada ni stoti dio nacionalnog prihoda! Mi smo jeftina radna snaga i ništa više, pri čemu automacija i elektronika postepeno ukidaju naša radna mjesta.“¹⁵⁴

Baldwin dalje u članku navodi važnost Muhammada Alija za radnu klasu koja se bori za svoju egzistenciju u vremenu kada političari ne nastoje suzbiti rasnu diskriminaciju iz američkog društva: „Njihove političke lidere – simbolične poput Cassiusa Claya – proganjaju vlasti. [...]Ne vidim nade osim u borbi! Zemlja u kojoj ljudi kao što je Wallace, kao što je

¹⁵² <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹⁵³ „James Baldwin: Nije čas da se pjevaju psalmi“, u *Vjesnik*, 2.9.1967.

¹⁵⁴ *ibid*

Reagan mogu biti izabrani za guvernera, u kojoj se odobravaju njihovi programi[...]Malcolm X je bio prvi koji je shvatio – i proglasio – da se Crnci mogu osloboditi svoje bijede samo silom. Zbog toga su ga ubili. Ja sada završavam kazališni komad o njegovu životu[...]Stokely Carmichael, sadašnji vođa ekstremista, čovjek je koji zna mjeru. Nazivaju ga luđakom[...]Ali bijelci mogu zahvaliti providnosti što je njega stavila na čelo pokreta[...]Da je netko drugi na njegovu mjestu, bilo bi već sada – možda na tisuće mrtvih[...]Ja se borim svojim pisaćim strojem. Završavam jedan roman, započeo sam i jedan drugi, i jedan kazališni komad.“¹⁵⁵ Baldwin opisuje rasističku političku vlast koja upravlja društvom zbog čega je sila jedina opcija u afroameričkoj borbi. Sila koju su predvodili, kako članak citira Baldwina, Malcolm X i Stokely Carmichael. Baldwin smatra da je ta afroamerička sila prisutna i jaka, te da je zbog pravih vođa pod većom kontrolom. Tako Baldwin opravdava djelovanje Malcolma X i Stokelya Carmichaela. Na kraju Baldwin navodi da i on doprinosi borbi za građanska prava djelovanjem na području kulture.

U ovom periodu, na području kulture i umjetnosti javljaju se još neki Afroamerikanci koji su željeli izraziti „moć i snagu“ svojih korijena. Među njima je poznati afroamerički pjevač, James Brown, koji se obraća svojoj zajednici sa poznatom pjesmom, objavljenom 1968., *Say it Loud, I'm Black and I'm Proud*. Iako se dvije godine kasnije ogradio od pjesme zbog njezine radikalnosti, Brown je istaknuo da je pjesma takvog političkog karaktera bila potrebna afroameričkom društvu u tom trenutku.¹⁵⁶ O Brownu i pjesmi govori članak iz *Vjesnika* koji je objavljen 28. veljače 1987. Iako nam članak ne omogućuje da vidimo Brownovu pjesmu u duhu vremena, možemo vidjeti kakav je njezin značaj bio 19 godina kasnije: „Godine 1968. Brown je odigrao problematičnu ulogu kad je nakon agitatorskog 'Say it Loud, I'm Black and I'm Proud' aktivno sudjelovao u smirivanju rasnih nemira maratonskim nastupima na televiziji, što mu je izborilo i javnu zahvalnost Bijele kuće. Nakon toga James Brown izbjegava politiku[...]Bez obzira na ukuse i interpretacije, ključna je ličnost crnačke potrošne glazbe i crnačke medijske samosvijesti.“¹⁵⁷ Članak objašnjava ulogu Brownove kontroverzne pjesme i kako on kasnije zauzima umjereniji stav kada sudjeluje u smirivanju rasnih nemira. Može se reći da je James Brown imao sličnu vrstu utjecaja na Afroamerikance u borbi za građanska prava kao što je to imao Muhammad Ali. Brown se

¹⁵⁵ ibid.

¹⁵⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹⁵⁷ „Ponosni i uspješni Brown“ u *Vjesnik* 28.2.1987.

obraćao generalnoj populaciji kroz pjesme koje je stvarao. Radio, kao sveprisutni medij, je omogućio Brownovim pjesmama da se ukorijene duboko u američko društvo.

Uz Jamesa Browna, najpoznatiji pjevač koji je postao dio pokreta sa svojim pjesmama bio je Marvin Gaye. Gaye je ostvario svoju karijeru u Motownu, gdje je 1973. godine snimio album „What’s Going On?“ koji se bavio različitim društvenim problemima: ratom u Vijetnamu, ekonomskim i ekološkim očajavanjem, siromaštvom, nazadovanjem gradova i slično.¹⁵⁸ Tjedne novine *Studio* 14. travnja 1984. govore o Gayovoj ulozi u pokretu: „[...]What’s Going On. Taj je album jedno od ključnih ostvarenja cjelokupne pop – glazbe sedamdesetih godina, a vjerojatno i najznačajniji pomak u emancipaciji crnačkog autorstva u tadašnjoj pop – glazbi.“¹⁵⁹ Članak nas kratko informira o značaju albuma u vremenu u kojem je i nastao. Gaye je nastojao razvijati moć i snagu afričkih korijena kod Afroamerikanaca na području kulture i umjetnosti. Mogućnost da Afroamerikanac slobodno i samostalno stvara bila je važna za emancipaciju te razvoj afroameričke kulture i identiteta.

¹⁵⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹⁵⁹ „Nepoznat naslov – Marvin Gaye“ u *Studio*, 14.4.1984.

7. Afroamerička borba za građanska prava (1980. – 1989.)

7.1. Senat i Kongres, obljetnica marša na Washington

Položaj Afroamerikanaca bio je zahvaljujući borbi za građanska prava mnogo povoljniji u kasnijim godinama. Pokret je omogućio pojedincima priliku da steknu pozicije u društvu na kojima su mogli direktno utjecati na politički, ekonomski i socijalni život SAD-a. Sljedeće godine su bile važne i zbog obljetnica važnih događaja koji su se odvijali za vrijeme pokreta. Time se američko društvo nastojalo podsjetiti na važnost vremenskog perioda i nastavka borbe za napredak u pogledu ravnopravnosti svih društvenih skupina u zemlji. U ovom poglavlju vidjet će se kako novine pišu o položaju afroameričkog društva u SAD-u do kraja 20. stoljeća i prikazuje li se napredak američkog društva u pogledu ljudskih prava. Vidjet će se o kojim događajima i osobama se izvještava i kako se ocjenjuje uspješnost pokreta u kontekstu događaja i osoba o kojima se piše.

Vjesnik prikazuje političko djelovanje američkog Senata u 1980. godini. Objavljuje se članak 18. studenog 1980. s naslovom *Senat onemogućuje rasnu integraciju* u kojem se prvo ističe tekst: „Jedna od prvih odluka američkog senata, koji je na prošlim izborima dobio republikansku većinu, bila je da ukine obavezu tzv. desegregacije u američkim školama[...] američki kongres donio odluku o mješovitim školama za bijele i crne učenike i odobrio posebna sredstva da se djeca crnaca i drugih obojenih u SAD, u oblastima, gdje su u manjini, autobusima besplatno prevoze u škole gdje su bijela djeca u većini i obratno.“¹⁶⁰ Opisuje se kako senat s republikanskom većinom nastoji zaustaviti desegregaciju školstva, dok kongres nastoji odobriti državna sredstva za integraciju. Vidimo da se novine i 1980. nastavljaju baviti problemom zakonskog provođenja integracije u školstvu o čemu su izvještavale i 1974. godine kada je bjelačko stanovništvo uz pomoć podrške pravosuđa u Bostonu i Detroitu nastavilo pružati otpor desegregacijskim mjerama: „Sada je novi senat prihvatio amandman na zakon kojim se takva obaveza ukida, pa će crnačka djeca ići u posebne škole, a bijela u svoje. Time je rasna integracija i miješanje djece onemogućeno a u praksi su neusporedivo povoljniji uvjeti za obrazovanje u školama za bijele nego za crnce i obojene.“¹⁶¹ Piše se o problemu provođenja zakonske segregacije školstva, integracija se ne provodi u dovoljnoj mjeri. Ukidanjem obvezne integracije školstva omogućuje se da se segregacija provodi na

¹⁶⁰ „Senat onemogućuje rasnu integraciju“ u *Vjesnik*, 18.11.1980.

¹⁶¹ *ibid*

temelju ekonomskih prilika, ali i kroz različite regulacije koje provode rasistički nastrojene osobe na visokim položajima u školstvu i ostalim političkim pozicijama. Donošenjem ovakvih zakona, Senat omogućuje nastavak rasnih netrpeljivosti u američkom društvu. Člankom se implicira da ishod koji slijedi zakonskim ukidanjem obavezne integracije školstva jest segregacija školstva i nastavak razlike u kvaliteti školstva za djecu bijele i tamnije boje kože.

Važan događaj koji se obilježava 20 godina kasnije, a spominje se u novinama je Marš na Washington 1963. 29. kolovoza 1983. *Vjesnik* piše članak o događaju s naslovom *Što je ostvareno od Kingova sna?*. Osim što se navodi Martin Luther King kao predvoditelj marša, članak piše o značaju događaja 1963. i zašto se obilježava danas: „U povijesti i enciklopedije ušle su tadašnje riječi dr Kinga da 'sanja' dan kada će svi u Americi, bjelci i crnci, židovi, katolici, protestanti, ljudi svih rasa i vjera biti izjednačeni u osnovnim ljudskim i građanskim pravima, prije svega u pravu na posao slobodu i mir. Dvadeset godina kasnije[...]našlo se ponovno oko četvrt milijuna ljudi..da „provjere što je od onog sna dr Martina Luthera Kinga ostvareno, i neostvareno.“¹⁶² Članak insinuira čitateljima da afroamerička borba za građanska prava nije završila, što se potvrđuje u nastavku gdje govornici prilikom demonstracija odgovaraju na pitanje je li se ostvario Kingov san: „Na pitanje o radu, govornici su iznosili optužujuće ocjene da je tu san[...]daleko od ostvarivanja, jer crnci i uopće manjinske grupacije u SAD, danas su, [...]čak u lošijem položaju nego prije dvadeset godina. Danas ih je 17 posto nezaposlenih, prema 11 posto prije dva desetljeća. O snu o slobodi, posebno slobodi od svih vrsti nasilja[...]govornici su također isticali da to i dalje ostaje samo veliki san[...]centralno pitanje[...]pitanje mira. Sudionici tog četvrtmilijunskog skupa tu su se, izgleda, još najviše razilazili sa službenom politikom sadašnje administracije.“¹⁶³ Predvoditelji marša govore kako je 20 godina kasnije ekonomski položaj Afroamerikanaca nepovoljniji te da se i dalje vrši nasilje nad Afroamerikancima zbog njihove boje kože. U članku se ujedno iznosi kako visoka politika zemlje još uvijek nije priklonjena diskriminiranim društvenim skupinama.

Prilikom održavanja obljetnica u čast Marša na Washington često se ističe dio Kingovog govora u kojem sanja bolji život za svoju djecu. Time King zagovara društvenu jednakost. Često se zanemaruju ostala pitanja i problemi koji su prikazani prilikom marša. Primjerice,

¹⁶² „Što je ostvareno od Kingova sna?“ u *Vjesnik*, 29.8.1983.

¹⁶³ *ibid.*

ekonomski položaj Afroamerikanaca, pitanje policijske brutalnosti i pitanje stanovanja. Ovdje članak ističe da je centralno pitanje, pitanje mira i dio Kingova govora koji se spominje u tekstu se dotiče toga pitanja. Međutim, članak, kao što se navodi u radu, piše i o reakciji okupljenih ljudi na ekonomsko stanje, na broj nezaposlenih Afroamerikanaca i učestalost nasilja koje se vrši nad afroameričkim društvom. Novine pišu, 20 godina nakon marša, o nepovoljnom položaju Afroamerikanaca što dovodi čitatelja do zaključka da je rasizam 15 godina kasnije i dalje zastupljen u američkom društvu. Članak završava opisivanjem nezainteresiranosti političkog vrha, predsjednika Ronalda Reagana, prema obljetnici što govori čitateljima o važnosti koju politički vrh pridaje poboljšanju društvenog položaja Afroamerikanaca: „glasove i poruke predsjednik Reagan nije mogao direktno da čuje. On se u to vrijeme nalazio u Kaliforniji na kombinaciji odmora i predizbornih aktivnosti.“¹⁶⁴

7.2. Predsjedničke kampanje Jesse Jacksona

Osamdesete su obilježile i predsjedničke kandidature Jesse Jacksona u godinama 1984. i 1988. Jackson je uspješnim bojkotima korporacija koje su imale neproporcionalnu zastupljenost afroameričkih zaposlenika stekao status jedne od najbitnijih osoba koja se borila za bolji ekonomski položaj afroameričkog društva. Najviša točka bojkota za Jacksona bila je godine 1981. kada je prisilio Coca-Colu na sporazum nakon kojeg su afroamerički poslodavci mogli posjedovati Coca-Coline franšize za punjenje boca. Nove poslovne prakse su prisilile Coca-Colu da zaposli kompetentne afroameričke pojedince na više radne položaje u korporaciji. Promjene, koje je potaknuo Jackson, stvorile su u Coca-Coli neočekivane profite, budući da su dotaknuli tržište koje je u većem dijelu bilo zanemarivano od strane većih korporacija.¹⁶⁵ S uspjehom koji je bojkot postigao, Jackson se odlučio za sljedeći korak koji je bio bitan za Afroamerikance, da na čelu države bude pripadnik afroameričkog društva. Jackson se prvi puta kandidira za predsjednika 1984. godine. Kampanja koju je vodio bila je iznimno neuspješna. Za neuspjeh je najviše zasluga pokupila Jacksonova veza koju je imao s Louisom Farrakhanom, vođom organizacije Nacija Islama, nije mu pomoglo ni kada je nazvao New York antisemitističkim nazivom, „Hymietown“.¹⁶⁶

O pojedinostima druge izborne kampanje koju je Jesse Jackson poveo 1988. saznajemo

¹⁶⁴ ibid.

¹⁶⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹⁶⁶ ibid.

nešto više u novinama *Oslobođenje* koje objavljuju članak 14. kolovoza. Kolika je prijetnja u drugoj predsjedničkoj utrci bio Jesse Jackson govori naslov *Naleti Tihog Tornada*. Članak piše o njegovom uspjehu: „Neočekivani uspon tamnoputog crnačkog kandidata, inače veoma talentovanog govornika[...]već u prethodnoj izbornoj kampanji Džekson je na velika vrata ušao, a ujedno uveo i niz sposobnih crnačkih političara, na američku političku scenu, i to na način kakav se u prošlosti ne pamti, Kada je već riječ o tome, potrebno je pomenuti da se u SAD formirala i velika kapitalistička grupa veoma imućnih Crnaca, finansijera, biznismena, bankara koja, pošto je postigla uspjeh u domenu biznisa, traži sopstveno, bolje mjesto i u politici.“¹⁶⁷ Članak govori o Jacksonovom doprinosu u uključivanju Afroamerikanaca u američku politiku, no kao što vidimo Jacksonov aktivizam nije bio jedini doprinos u tome razdoblju. U 1980.-ima dolazi do doprinosa u uključivanju afroameričkog društva u politiku i od strane drugih Afroamerikanaca koji su posjedovali ekonomsku moć. Sa značajnijim ekonomskim doprinosom Afroamerikanaca uslijedile su i njihove silne kandidature za najviše političke položaje o kojima će biti još riječi u nastavku.

Kako je stečena ekonomska moć utjecala na društvenu dinamiku između bijelaca i Afroamerikanaca, članak piše: „Novinari ovaj sloj crnačkih milionera nazivaju 'tihim tornadom američke crnačke elite', tihim zato što su svi Crnci u SAD, bogati ili siromašni, svjesni instinktivnog straha i otpora koji bijeli Amerikanci osjećaju kada im se navode cifre o stvarnim mogućnostima Crnaca i duhovnim i materijalnim. U tom kontekstu recimo da Crnci brže prevazilaze ne samo rasnu nejednakost i pomanjkanje građanskih prava nego i svjesno građenu predrasudu da Crnci nisu stvoreni niti su poželjni da zauzimaju više i visoke političke položaje u zemlji.“¹⁶⁸ Ističe se i dalje prisutno nastojanje bijelaca da spriječi potpunu integraciju Afroamerikanaca u američko društvo, ponajviše u visoku politiku. Osim otpora, članak spominje strah koji, možemo pretpostaviti, dolazi od ideje da bi Afroamerikanac mogao uskoro ući u sve domene društva koje su trenutno rezervirane za bjelačku elitu.

Ono što je omogućilo mnogo veći uspjeh Jacksonu u drugoj predsjedničkoj kampanji je formiranje Rainbow koalicije kojom je predstavljena politička opcija za različite manjine u društvu, Afroamerikance, sindikaliste, poljoprivrednike, žene, siromašne, homoseksualce i još

¹⁶⁷ „Naleti Tihog Tornada“ u *Oslobođenje*, 14.8.1988.

¹⁶⁸ *ibid.*

neke društvene grupe.¹⁶⁹ Nešto o potencijalu u okupljanju političkih manjina ispod jednog predsjedničkog kandidata govori i članak: „Kada se ove poluobojene etničke grupe, na osnovu manjih prava i sličnosti sa položajem američkih Crnaca, spoje u političku grupu, onda se i sa drugim manjinskim poluobojenim stanovništvom SAD formira snažna glasačka masa koja će za nekog da glasa samo zato što je Crnac ili polucrnac. Kada će ova rastuća politička i numerička izborna snaga toliko ojačati da će i za predsjednika SAD moći da izabere Crna, teško je reći[...]„Dovoljno je sjetiti se da se prije nekoliko decenija na jugu SAD Crnac nije smio voziti javnim vozilo, a danas je jedan Crnac već bio blizu da postane potpredsjednik SAD.“¹⁷⁰ Članak govori čitateljima da bi trenutak u kojem SAD ima afroameričkog predsjednika, prema trenutnom napretku, mogao doći prije nego kasnije prisjećajući se društvenog položaja Afroamerikanaca na Jugu u prošlosti i danas. Da ja taj korak blizu za američke manjine prikazuju novine optimističnom statistikom koja prikazuje politički napredak Afroamerikanaca: „[...]napredovanja crnačke političke armije u SAD, da prema podacima Centra za političke studije u Vašingtonu, ove godine u političkoj trci širom SAD sudjeluje oko 7000 crnačkih kandidata, što je četverostruko više nego prije 15 godina. Crnci su gradonačelnici u četiri od šest najvećih gradova u SAD (Los Angelesu, Čikagu, Filadelfiji i Detroitu). Za posljednje dvije decenije u američkom Kongresu udvostručen je broj crnaca narodnih poslanika.“¹⁷¹

Michael Dukakis će na kraju izvući pobjedu nad Jacksonom u demokratskoj stranci, te će u predsjedničkoj utrci biti suparnik Georgeu H. W. Bushu.¹⁷² Članak na kraju iznosi razmišljanja demokrata i Jacksonov doprinos Demokratskoj stranci: „Džekson je Dukakisu donio veliki broj crnačkih glasova, i tako doprinio snažnom jačanju pozicija demokrata na sljedećim izborima. Međutim, Dukakis nije za potpredsjednika planirao ovog uspješnog crnačkog političara, nego južnjačkog senatora[...]Po svemu sudeći, Demokratska stranka, pa i sam Džesi Džekson procijenili su da bi bilo prerano imenovati Crnca za potpredsjednika SAD, jer bi tako demokrati izgubili svoju bazu na jugu zemlje, koja je tradicionalno više rasistički raspoložena.“¹⁷³ Prikazuje se afroamerička podrška demokratima koju je Jackson omogućio i pridonio jačanju pozicije demokrata na sljedećim izborima. Međutim, članak

¹⁶⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6>

¹⁷⁰ „Naleti Tihog Tornada“ u Oslobođenje, 14.8.1988.

¹⁷¹ ibid.

¹⁷² ibid.

¹⁷³ ibid.

govori i o nužnosti Jacksona i Afroamerikanca da prihvate južnjačkog senatora, Loyda Bensona kao potpredsjedničkog kandidata. Glavni razlog za to je činjenica da demokrati crpe većinu svojih glasova iz konzervativnog, rasističkog Juga. Ovo je racionalizacija kojom se donosi odluka da kandidat za potpredsjednika SAD-a bude južnjački senator kojeg zastupa glasačka većina koja je rasističke prirode. Jackson je prisiljen prisvojiti kognitivnu disonancu sebi i svojim glasačima, kako bi mogli nastaviti razvijati političku moć afroameričkog društva. Postaju dio stranke koja zauzima stavove protiv kojih se njihov narod borio nekoliko stoljeća.

Kako je teško, ali uspješno Jackson nastavio reprezentirati Demokratsku stranku opisuje dalje članak: „On se nije svađao niti je ijednim migom izazivao rascjep u stranci[...]Na TV ekranu se pojavio sa starom Rozom Parks, onom istom hrabrom crnačkom djevojkom koja je 1955. Prkosno sjela kraj bijelaca u autobus u Alabami i tako počela borbu koju su Crnci na jugu dobili.“¹⁷⁴ Novine spominju Rosu Parks s kojom se Jackson pojavljuje na televiziji. Ističu njezin značaj u borbi s rasističkim Jugom u prošlosti. Njezin značaj se indirektno stavlja u odnos s trenutnim političkim djelovanjem i odlukama Jacksona koje u jednu ruku ne nastavljaju borbu koju je Parks vodila protiv rasističkog Juga. Ipak novine završavaju članak Jacksonovom izjavom kojom se želi prikazati rasni problem. Jackson ističe razliku između Dukakisovih i svojih roditelja odnosno predaka, u okolnostima u kojima su došli na američko tlo i prilike koje su na njemu imali : „Dukakisov otac je bio ljekar, a majka profesor. Moja majka je bila sluškinja, a otac noćni čuvar. Dukakisovi roditelji su stigli u Ameriku kao doseljenici iz Grčke, a moji preci na lađi sa robovima.“¹⁷⁵

7.3. David Dinkins i Douglas Wilder

Politički uspjesi Afroamerikanaca se nastavljaju bilježiti u novinama. *Vjesnik* objavljuje članak 9. studenog 1989. koji čitatelje izvještava o izboru Davida Dinkinsa, za gradonačelnika New Yorka s naslovom *Crnac prvi put*. O izborima piše: „demokrat David Dinkins postao je prvi crnački političar koji je ikad izabran za gradonačelnika New Yorka, dok demokrat Douglas Wilder ulazi u povijest SAD kao prvi crni guverner jedne od američkih saveznih država[...]može ustvrditi da je crna Amerika u utorak imala jedan od svojih povijesnih dana. [...]Wilderov uspjeh, koji ruši jednu od anatema američkog političkog života, tim je vredniji

¹⁷⁴ ibid.

¹⁷⁵ ibid.

jer je ostvaren u državi u kojoj raspolaže s čak 80 posto glasova. To potvrđuje da je Wilderov izborni program biračima bio mnogo važniji od boje njegove kože.“¹⁷⁶ Novine pišu o povijesnom značaju Dinkinsove i Wilderove pobjede za Afroamerikance. O daljnjem značaju pobjede novine govore kada navode da Wilder osvojio izbore za guvernera u Virginiji s 80 posto glasova, što znači da nije pobijedio samo zahvaljujući afroameričkim glasovima. Prikazuje se kompetentnost Afroamerikanca da služe stanovništvu kao političari na najvišim pozicijama, što ih čini političkim opcijama za sve skupine društva. Važna je i savezna država u kojoj se sve odvijalo jer je Virginia pripadala južnjačkim saveznom državama u kojoj je rasizam najviše prožimao društvo.

Isti članak navodi demografsku sliku Dinkinsovih i Giulianovih glasača te ulogu afroameričkih glasača: „[...]za Dinkinsa je glasalo 98 posto crnih birača i 73 posto Hispanaca. Na drugoj strani Giuliani je dobio 84 posto glasova bijelih katolika[...]bezrezervna podrška crnačkog stanovništva koje se odazvalo izborima[...]bila je presudna za Dinkinsovu pobjedu.[...]bespoštedne, negativnim nabojima zaotrovanje izborne kampanje. Ovogodišnji izbori[...]uglavnom su protekli u atmosferi ocrnjivanja suparničkih kandidata i prikrivanja vlastitih nedostataka tuđim greškama i manama.“¹⁷⁷ Prikazuje se još uvijek prisutna polarizacija društva temeljena na boji kože. Ona se pojačava prilikom izbornih kampanji kada je važnije predstaviti političkog suparnika u negativnom svjetlu, nego sebe u pozitivnom što dovodi do plemenskog mentaliteta u političkoj sferi života. Međutim, Afroamerikanci i ostale manjine počinju sve više i više utjecati na politiku zemlje što govori o poboljšanju afroameričkog položaja u društvu, ali ne i o završetku borbe.

¹⁷⁶ „Crnac prvi put“ u Vjesnik, 9.11.1989.

¹⁷⁷ ibid.

8. Zaključak

Prema priloženim i obrađenim novinama iz Vjesnikovog arhivskog fonda i Nacionalne i sveučilišne knjižnice može se vidjeti da jugoslavenske novine prate afroamerički pokret za građanska prava i daljnju borbu Afroamerikanaca za prava te izvještavaju čitatelje o istome kroz sve periode. Novine ne sadrže vlastite komentare kojima bi pridonijeli u interpretaciji događaja o kojima obavještavaju čitatelje. Ne pronalaze se kolumne i slični autorski tekstovi kojima bi se pokazalo da se jugoslavenski novinari dodatno bave pokretom. Također, novine ne objavljuju mišljenja i stavove jugoslavenskih političara čime bi se jasnije čitateljima približio pokret za građanska prava koji je zahvatio SAD. Međutim, možemo vidjeti da unatoč činjenici da se objavljuju isključivo izvještaji, novine pridaju pokretu veliku važnost. Spomenuti članci obuhvaćaju različite periode pokreta, izvještavaju čitatelje o pokretu, o karakteristikama afroameričkog života te kako su se pojedinci i posebne skupine nastojale izboriti za jednakopravnost s većinskim, bjelačkim društvom. Navedeni članci prate kako se pokret razvija iz pravnog i političkog pokreta u društveni pokret, zatim kako raste i počinje zastupati napredak Afroamerikanaca na ostalim područjima života, kao što su primjerice ekonomija, sport i kultura.

Vjesnik i *Večernji list* se već u 50-ima bave važnim događajima koji si obilježili pokret za građanska prava. Obavještavaju čitatelje o zakonskim odlukama Vrhovnog suda kako bi se integriralo afroameričko stanovništvo u cjelokupni državni odgojno-obrazovni sustav. Provođenje zakona se nastavlja pratiti kada se izvještava o integraciji afroameričke djece u školu u Little Rocku. Piše se o društvenim problemima Juga, ali i politička dinamika između osoba koje se nalaze na najvišim pozicijama moći na različitim razinama vlasti u zemlji. Zakonska autonomija koju su si pridavali guverneri je vjerodostojno prikazana kao problem koji je onemogućavao napredak afroameričkog društva. Iako se bojkotu u Montgomeryju ne pridaje mnogo značaja, važno je da se novine bave ovim događajem što nam govori da se nastavljaju pratiti događaji koji su odveli pokret na višu razinu. Demonstracije u Birminghamu i Marš na Washington za poslove i slobodu imaju danas povijesni značaj, značaj o kojem govore i tadašnje novine kada ističu revolucionarnost i veličinu ovih dvaju događaja.

U 60-ima novine predstavljaju Martina Luthera Kinga čitateljima kritičkim razmišljanjem o metodama kojima je King zastupao građanska prava Afroamerikanaca. Novine prvotno ne idealiziraju Kinga, ali prikazuju njegovu kompetentnost kao vođe pokreta i

zašto je afroamerička borba nužna i kako King doprinosi pokretu. Idealizacija počinje s člancima koji iznose vijesti o Nobelovoj nagradi za mir koju je King osvojio 1964. godine. Novine nastavljaju pratiti razvoj pokreta kada pišu o Kingovom antiratnom djelovanju koje započinje s afroameričkom borbom za građanska prava na Sjeveru. O Kingovom značaju u afroameričkoj borbi nastavlja se izvještavati nakon njegove smrti prikazivanjem rasnih nemira koji proizlaze iz njih. Ne opisuje se samo perspektiva podređenog afroameričkog društva u javnosti, čitatelji jugoslavenskih novina su informirani kako o problemu rasizma razmišlja američka visoka politika kada novine govore o političkom djelovanju i oportunizmu predsjednika Lyndona B. Johnsona. Iznosi se i kako rasizam prožima američku vojsku.

Prema mišljenju povjesničara pokret završava 1968. međutim, novine nastavljaju izvještavati o razvoju pokreta i zaokretu koji doživljava kroz radikalizam koji postaje ideologija sve većeg broja predvoditelja afroameričke borbe. Afroamerički nacionalistički radikalizam se navodi u novinama kroz intervju s predvoditeljima borbe ovakvog tipa. Među njima su Stokely Carmichael i Eldridge Cleaver. Iako se ističe radikalnost stavova tih osoba, novine ne prikazuju ideje koje se zastupaju u negativnom svjetlu, već se radikalizam nastoji razumjeti i opravdati prikazom dotad nedovoljnog napretka koji je postignut u američkom društvu na području rasizma. Prikazuje se nedovoljna empatija bjelačkog društva što vodi do nepoduzimanja pravilnih mjera i nastojanja da se očuva trenutni društveni poredak. Kako takva društvena dinamika utječe loše na američko društvo govore novine prikazujući čitateljima česte demonstracije i sukobe Crnih Pantera s državnom institucijom, policijom.

U 70-ima novine pišu članke kojima se nastoji prikazati da pokret za građanska prava nije završio svoju misiju. Novine traže Kingovog nasljednika predstavljanjem Ralpa D. Abernathyja i Jessea Jacksona kroz njihove temeljne političke ideje kojima nastoje nastaviti borbu Afroamerikanaca za građanska prava. Na području visoke politike predsjednik Richard Nixon se prikazuje u negativnom svjetlu optužbama za antiafroameričku politiku koju je provodio čime se nastavlja trend antagonizacije američkih predsjednika u tom kontekstu. Nixonova administracija se stavlja u povijesni kontekst kada ju se obilježava kao prvu organizaciju koja ne surađuje s umjerenim predvoditeljima afroameričke borbe za građanska prava. Osim toga, novine se povijesno bave segregacijom školstva u sjevernim gradovima kada navode 1954. godinu kao godinu kada je ta ista segregacija zakonski zabranjena čime se bilježe daljnji problemi realiziranja i provođenja antirasnih zakonskih mjera. Dokaz da u ovom periodu, u kontekstu afroameričkog problema, novine nisu samo antagonizirale predsjednika SAD-a jest Jimmy Carter o kojem novine pišu u pozitivnom svjetlu kada on

osvaja Nagradu Martina Luthera Kinga za mir. Ističe se politički napredak afroameričkog društva kada se govori o mogućnosti da Afroamerikanci formiraju vlastitu političku stranku, no politička podijeljenost im to onemogućuje. Novine se i u 70-ima nastavljaju baviti društvenim problemima, uz koje se sad stavljaju i ekonomski problemi Afroamerikanaca. Spominje se i problem policije kao institucije koja vrši različite brutalnosti nad afroameričkim stanovništvom čime se nastavljaju i produbljuju društveni problemi lokalnih zajednica.

Da Afroamerikanac nije u potpunosti slobodan u američkom društvu pišu novine kada prikazuju afroameričku borbu kroz različite poznate afroameričke osobe koje se nisu primarno bavile politikom. U kategoriji sporta novine jasno vide priliku da prikažu simbolički značaj boksača Muhammada Alija u afroameričkoj borbi koji je kao poznata sportska osoba prožimao generalnu afroameričku populaciju svojom borbom protiv diskriminacije na području boksa. Osim sporta, novine se bave kulturnom emancipacijom Afroamerikanaca kada pišu o Jamesu Baldwinu, Amiru Baraki, Jamesu Brownu i Marvinu Gayeu. Kulturna emancipacija trebala je prezentirati Afroamerikancima moć i jedinstvo koje posjeduju što je bilo iznimno značajno za nastavljanje borbe za stjecanje svih građanskih prava.

Novine 80-ih ne mijenjaju ton o afroameričkoj borbi za građanska prava. Nastavlja se izvještavati o problemu segregacije školstva i kako ga afirmira Senat, međutim politički uspjesi Afroamerikanaca na prvi dojam ulijevaju optimizam vezan uz napredak društva. Novine pristupaju tom optimizmu s mjerom opreza. Izvještava se o političkim uspjesima Jesse Jacksona i ostalih važnih afroameričkih političara koji se bore za najviše političke položaje u zemlji. Međutim, borbe o kojima novine izvještavaju često su popunjene izazovima rasističkog karaktera. Opisuje se društvo u kojem je boja kože jedan od glavnih faktora kod političkog opredjeljivanja. Novine iznose ukorijenjeni problem rasizma u političkom životu SAD-a s navođenjem utjecajnih i uspješnih afroameričkih političara.

Položaj Afroamerikanaca, zahvaljujući pokretu za građanska prava, došao je daleko do danas. Međutim rasna netrpeljivost je i danas prisutna u američkom društvu. Temeljne ideje manje ljudske vrijednosti osoba koje pripadaju afroameričkom društvu su i dalje prisutne među pojedincima, organizacijama i institucijama čime se onemogućava Afroamerikancu da sudjeluje u društvu kao njegov ravnopravan član. Daljnja represija i diskriminacija, koja je manje opipljiva, i dalje onemogućuje Afroamerikancu da uživa sva prava koja je trebao steći svojim rođenjem.

Danas je najveći dokaz rasnog problema u SAD-u ubojstvo afroameričkog građanina Georgea Floyda u Minneapolisu, Minnesoti. Ubojstvo je počinio 25. svibnja 2020. gradski policajac kada je koljenom zadavio Floyda uz pomoć trojice kolega. Događaj je uzrokovao neredu diljem SAD-a i demonstracije koje su se pretvorile u postojeći pokret Black Lives Matter. Cilj pokreta je podići svijest javnosti o problemima poput rasne nepravde, ekonomske nepravde, policijske brutalnosti, dostupnosti zdravstva, dostupnosti kvalitetnog obrazovanja i prava glasa.¹⁷⁸ Hrvatske novine su nastavile izvještavati svoje čitatelje o rasnim netrpeljivostima u SAD-u, što nam govori o relevantnosti teme koja je afroamerički pokret za građanska prava. Zbog toga, je važno razumjeti razvoj pokreta, i afroameričke borbe za građanska prava kroz medij koji su novine i nastaviti ga proučavati kako bi mogli razumjeti utjecaj medija na podizanje svijesti javnosti o rasističkim, represivnim i diskriminacijskim tendencijama institucija, društava i pojedinaca te ih nastojati spriječiti.

¹⁷⁸ <https://blacklivesmatter.com>

9. Sažetak

Jugoslavenske novine izvještavaju svoje čitatelje o američkom građanskom pokretu. Novine govore o pokretu u njegovom političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom i sportskom kontekstu. U političkom kontekstu novine pišu o Kingu i njegovim umjerenim metodama borbe za građanska prava, ali i o metodama radikalnijih Afroamerikanaca. te kako raste politička moć afroameričkog društva. Iznosi se djelovanje američke visoke politike, koja u različitim prilikama zauzima ili proafroameričke stavove, ili antiafroameričke stavove. Ekonomski položaj afroameričkog društva se prikazuje kroz društvene probleme. Novine iz različitih vremenskih perioda iznose članke koji se bave rasnim nemirima koji su bili aktualni prikazujući ih kao reakcijom društva koje je diskriminirano i stavljeno u inferioran položaj od strane vlasti, institucija, policije i generalno bjelačke populacije. Čitateljima jugoslavenskih novina poznata je uloga sportaša, književnika i pjevača koji su predstavljali simbol afroameričkog jedinstva i moći, otpora represiji i diskriminaciji za generalnu afroameričku javnost. O relevantnosti afroameričkog problema u daljnjim godinama govore novine člancima kojima obilježavaju važne obljetnice pokreta i ocjenjuju (ne)napredak koji je afroameričko društvo postiglo u borbi za jednakopravnost.

Ključne riječi: Pokret za građanska prava, Vjesnik, Martin Luther King, Crna pantera, Jesse Jackson.

10. Summary

Yugoslavian newspapers do report to their readers about civil rights movement. Newspapers talk about movement in political, economical, social, cultural and sports context. In political context newspapers represent King and his moderate methods of fighting for civil rights, but also more radical methods by other African Americans. They also write about the growth of political power of African Americans. There is talks about the influence of american high politics and how it takes pro-black or anti-black stances. The economical power of African Americans is shown through social issues. Newspapers from different periods of time talk about racial riots which illustrate to readers the discrimination and repression of the African Americans by the political power, institutions, police and white society in general. Readers of yugoslavian newspapers are informed about the influence of African Americans from sports and culture on the movement. They represented a symbol, for a general african american public, of african american power and unity, but also a resistance to repression and discrimination. Newspapers talk about the relevancy of the african american problem in the next years through articles that talk about the anniversaries of important events, and the progress that has been made by civil rights fight.

Key words: Civil rights movement, Vjesnik, Martin Luther King, Black panther, Jesse Jackson.

11. Bibliografija

Knjige:

Dierenfield, Bruce J. *The Civil Rights Movement*. New York: Routledge, 2008.

Internetske stranice:

Američka povijest: od emancipacije do danas -

<https://www.youtube.com/watch?v=Fp6mjKumW2g&list=PLh9mgdi4rNeyqnC6Gj5VCZERhhy9CC1S6> (pristupljeno: 1. svibnja 2020. – 30. svibnja 2020.)

Booker T. Washington - <https://www.britannica.com/biography/Booker-T-Washington> (pristupljeno pristupljeno 10. siječnja 2021.)

Black Lives Matter pokret - <https://blacklivesmatter.com> (pristupljeno: 14. prosinca 2020.)

Govor Martina Luthera Kinga -

<https://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihadream.htm> (pristupljeno: 14. prosinca 2020.)

Govor Martina Luthera Kinga, „Beyond Vietnam“ - <https://kinginstitute.stanford.edu/king-papers/documents/beyond-vietnam> (pristupljeno: 14. prosinca 2020.)

NAACP organizacija - <https://www.naACP.org/nations-premier-civil-rights-organization/> (pristupljeno: 14. prosinca 2020.)

W.E.B. Du Bois - <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=16424> (pristupljeno 10. siječnja 2021.)

Borba - <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8734> (pristupljeno 14. prosinca 2020.)

Mladost -

<https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&action=search¤tPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=&selectedId=1091000915> (pristupljeno 10. siječnja 2021.)

Oslobođenje - <https://www.oslobodjenje.ba/web-info/oslobodenje-novine-za-bih> (pristupljeno 14.prosinca 2020.)

Slobodna Dalmacija - <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56660> (pristupljeno 14.prosinca 2020.)

Studio - <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/s/studio-2/> (pristupljeno 14.prosinca 2020.)

Vjesnik - <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64985> (pristupljeno 14.prosinca 2020.)

Večernji list - <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64051> (pristupljeno 14.prosinca 2020.)

Jugoslavenski tisak preuzet iz Hrvatskog Državnog Arhiva, Zagreb, srpanj 2020.:

„M. L. King: Motor ili Kočnica“ u *Vjesnik*, 2.6.1963.

„Martin Luther King dobio Nobelovu nagradu za mir“ u *Vjesnik*, 15.10.1964.

„Martin Luther King, NOBELOVAC“ u *Mladost*, 22.10.1964.

„Uhapšen Martin Luther King“ u *Vjesnik*, veljača 1965.

„Martin Luther King odbio da napusti zatvor uz kauciju“ u *Borba*, 4.11.1965.

„Džonson i razlaz demokrata“ u *Borba*, 22.3.1967.

„Najteža američka kriza u posljednjih sto godina“ u *Borba*, 1.9.1969.

„Martin Luther King“ u *Vjesnik*, 6.8.1967.

„Biografija 'crnog Linkolna'“ u *Borba*, 6.4. 1968.

„Crni Gandhi“ u *Večernji list*, 23.4.1968.

„Koreta King: Totalno bolesno društvo zaraženo rasizmom“ u *Borba*, 9.4.1968.

„Rasni sukobi u SAD, Novi val nereda“ u *Vjesnik*, 10.4.1968.

„Harlem ušao u kasarnu“ u *Vjesnik*, 18.11.1969.

„Sukobi u Nashvilleu“ u Vjesnik 10.4.1967.

„Zbijamo redove, jer za nas nema druge alternative“ u Vjesnik 13.2.1969.

„Ministar informacija 'crnih pantera': 'UNIŠTIT ĆEMO AMERIČKO DRUŠTVO' “ u Borba, 8.11.1969.

„Odstrel 'Crnih pantera' “ u Vjesnik 31.12.1969.

„REAGIRANJE STUDENATA SA SVEUČILIŠTA JEL?“ u Vjesnik 9.10.1970.

„Vođa „Crnih pantera“ u Pekingu“ u Vjesnik 1.10.1971.

„Novi napadi na Niksonovu vladu“ u Borba 27.2.1970.

„Nikson optužen da vodi anticrnačku politiku“ u Borba 5.7.1970.

„Autopsijom leševa šestorice Crnaca koji su ubijeni prije četiri dana u Augusti[...]“ u Vjesnik, 16.5.1970.

„Očevici ponovnog pokolja studenata, ovoga puta u koledžu Jacksonu u državi Mississippi[...]“ u Vjesnik, 16.5.1970.

„Nije bilo potrebno da se primijeni sila“ u Borba, 26.5.1970.

„Počeo protestni marš crnaca zbog krvoprolića u Augusti, Džeksonu i Kentu, u Borba, 21.5.1970.

„Prijedlog Ralfa Abernatija, Internacionalizacija borbe crnaca, Kingov nasljednik želi da njegov pokret preraste u međunarodni“ u Borba, 19.3..1970.

„Reorganizacija crnačkih pokreta u SAD“ u Borba, 27.5.1970.

„Novi lider 'Crne sile' u Čikagu“ u Borba 25.3.1972.

„Najveća manjina SAD – crnačka – prvi puta u američkoj povijesti održala je svoju političku konvenciju“ u Vjesnik, 16.3.1972.

„Pobuna obojenih u Newarku“ u Vjesnik, 5.9.1974.

„Jug se povampirio na Sjeveru“ u Vjesnik, 15.10.1974.

„Nepoznat naslov – Watts neredi“ u Večernji list, 11.9.1975.

„Carteru 'Nagrada Martina Luthera Kinga za mir“ u Vjesnik, 7.1.1979.

„Život, pad i uspjesi Cassiusa Claya, - Muhammada Alija“ u Večernji List, 1.11.1974.

„Ali je veliki, a Mohamed je njegov prorok“ u Vjesnik, 21.3.1978.

„Nepoznat naslov - Imamu Amiri Baraka“ u Večernji list, 25.9.1972.

„James Baldwin: Nije čas da se pjevaju psalmi“, u Vjesnik, 2.9.1967.

„Ponosni i uspješni Brown“ u Vjesnik 28.2.1987.

„Nepoznat naslov – Maarvin Gaye“ u Studio, 14.4.1984.

„Senat onemogućuje rasnu integraciju“ u Vjesnik, 18.11.1980.

„Što je ostvareno od Kingova sna?“ u Vjesnik, 29.8.1983.

„Naleti Tihog Tornada“ u Oslobođenje, 14.8.1988.

„Crnac prvi put“ u Vjesnik, 9.11.1989.

Jugoslavenski tisak preuzet iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice, prosinac 2020.:

„Vrhovni sud USA protiv rasne diskriminacije“ u Vjesnik, 20.5.1954.

„Rasistička akcija sudaca 17 država USA“ u Vjesnik, 21.5.1954.

„Odluka o ukidanju rasne segregacije stupila na snagu i u državi Alabami“ u Vjesnik,
22.12.1956.

„Napadi na crne i poslije stupanja na snagu odluke vrhovnog suda o zabrani segregacije“ u
Vjesnik, 30.12.1956.

„Eisenhower na jednoj, policija na drugoj strani“ u Večernji vjesnik, 6.9.1957.

„Faubus povukao trupe ispred škole u Little Rocku“ u Večernji Vjesnik, 21.9.1957.

„Nacionalna garda pred školom“ u Vjesnik, 23.9.1957.

„Uhapšeno više od tisuću crnaca u Birminghamu“ u Vjesnik, 5.5.1963.

„Protiv rasizma“ u Večernji list, 11.5.1963.

„Prekretnica u povijesti SAD“ u Večernji list, 28.8.1963.

„Sto tisuću u „Maršu rada i slobode““ u Vjesnik, 29.8.1963.